

Odabir i realizacija aktivnosti u nastavi Glazbene kulture i ponašanje učenika

---

Bungić, Mirjam

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:116:543144>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
MUZIČKA AKADEMIJA
VIII. ODSJEK ZA GLAZBENU PEDAGOGIJU

MIRJAM BUNGIĆ

**ODABIR I REALIZACIJA GLAZBENIH AKTIVNOSTI
U NASTAVI GLAZBENE KULTURE
I PONAŠANJE UČENIKA**

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
MUZIČKA AKADEMIJA
VIII. ODSJEK ZA GLAZBENU PEDAGOGIJU

**ODABIR I REALIZACIJA GLAZBENIH AKTIVNOSTI
U NASTAVI GLAZBENE KULTURE
I PONAŠANJE UČENIKA**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Nikolina Matoš

Studentica: Mirjam Bungić

Ak. god. 2020./2021.

ZAGREB, 2021.

DIPLOMSKI RAD ODOBRIO MENTOR

doc. dr. sc. Nikolina Matoš

U Zagrebu, 20. 6. 2021.

Diplomski rad obranjen _____

POVJERENSTVO

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

OPASKA

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU
KNJIŽNICI MUZIČKE AKADEMIJE SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

PREDGOVOR

Ovim putem želim zahvaliti učiteljicama Glazbene kulture i učenicima iz *Osnovne škole Izidora Kršnjavoga*, *Osnovne škole Pavleka Miškine* i *Osnovne škole Zapruđe* na sudjelovanju u istraživanju. Također, želim zahvaliti mentorici Nikolini Matoš na savjetima i pomoći pri pisanju ovoga rada. Zahvaljujem i svojoj obitelji na bezuvjetnoj podršci tijekom cijelog mog obrazovanja.

SAŽETAK

Namjera diplomskoga rada bila je istražiti na koji način odabir nastavnih aktivnosti te njihova realizacija u nastavi Glazbene kulture utječu na ponašanje učenika. U prvom, teorijskom dijelu rada, napravljen je pregled literature koja obuhvaća problematiku učeničkog ponašanja te pregled pedagoškog modela procjenjivanja poremećaja u ponašanju. Također, sustavno su prikazane nastavne aktivnosti, proizašle iz psihološkog i kulturno-estetskog načela, koje se mogu ostvariti u nastavi Glazbene kulture, a koje se u praksi najčešće svrstavaju u dvije kategorije: praktične i teorijske aktivnosti.

Drugi dio rada temeljio se na empirijskom istraživanju koje se realiziralo u trima zagrebačkim osnovnim školama. Istraživanje se sastojalo od dva dijela: prvi dio realiziran je pomoću anketnog upitnika koji su popunjavali učenici, a drugi dio realiziran je metodom polustrukturiranog intervjua u kojemu su sudjelovale učiteljice Glazbene kulture. Rezultati istraživanja pokazali su kako je svaki oblik ponašanja učenika, u određenom trenutku, uvjetovan mnogobrojnim čimbenicima. Glazbene aktivnosti neupitno utječu na ponašanje učenika, ali ne izazivaju velika odstupanja od prihvatljivog obrasca ponašanja, za razliku od vanjskih čimbenika koji uzrokuju veća odstupanja, to jest negativne obrasce ponašanja.

Ključne riječi: Glazbena kultura, glazbena pedagogija, glazbene aktivnosti, nastava glazbe, ponašanje učenika, stavovi učenika,

SUMMARY

The intention of this diploma thesis is to investigate how the selection of teaching activities and their realization in Music education classes influence students' behaviour. In the first (theoretical) part of the paper, a literature review was performed, which encompasses the problem of student behaviour and an overview of pedagogical model for assessing behaviour disorders. Also, educational activities stemming from the psychological and cultural-aesthetic principles that can be achieved through Music education are systematically presented, and are usually classified in two categories: practical and theoretical activities.

The second part of the paper was based on empirical research carried out in three elementary schools in Zagreb. The research consisted of two parts: the first part was carried

out using the questionnaire filled in by students, while the second part was carried out using the semi-structured interview, in which Music education teachers participated. The results of the research showed that each type of behaviour of students, at a certain point, is conditioned by numerous factors. Music activities certainly affect the behaviour of students, but do not cause major deviations from the acceptable pattern of behaviour, unlike external factors causing greater deviations, i.e. negative patterns of behaviour.

Key words: music activities, music education, music education classes, music pedagogy, student attitudes, student behaviour

SADRŽAJ

1. UVOD	10
2. NASTAVA GLAZBE I PONAŠANJE UČENIKA.....	12
2. 1. Kategorizacija obrazaca ponašanja i poremećaja u ponašanju	12
2. 2. Obrasci ponašanja i učenički stavovi prema nastavnom predmetu Glazbena kultura ..	14
2. 3. Pregled aktivnosti u nastavi Glazbene kulture.....	15
2. 3. 1. Pjevanje.....	16
2. 3. 1. 1. Obrada pjesme	17
2. 3. 2. Sviranje	19
2. 3. 3. Slušanje i upoznavanje glazbe	21
2. 3. 4. Glazbene igre	23
2. 3. 5. Ples i pokret.....	24
2. 3. 6. Glazbeno stvaralaštvo	25
2. 3. 7. Obrada novih sadržaja u nastavi glazbe.....	26
2. 3. 8. Primjena informacijsko-komunikacijske tehnologije u nastavi glazbe.....	28
2. 4. Provjera postignute razine ishoda učenja	29
3. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE: NASTAVNE AKTIVNOSTI PREDMETA GLAZBENA KULTURA I PONAŠANJE UČENIKA U TRIMA ZAGREBAČKIM OSNOVNIM ŠKOLAMA.....	32
3. 1. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja.....	32
3. 2. Metodologija istraživanja	33
3. 2. 1. Uzorak istraživanja	33
3. 2. 2. Postupak i instrumenti istraživanja	34
3. 3. Rezultati istraživanja	38
3. 3. 1. Prvi dio istraživanja: rezultati dobiveni anketiranjem učenika.....	38
3. 3. 2. Drugi dio istraživanja: rezultati dobiveni provedbom polustrukturiranog intervjua	45

4. RASPRAVA: INTERPRETACIJA REZULTATA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA	48
4. 1. Stavovi učenika o nastavi Glazbene kulture	48
4. 2. Povezanost aktivnosti u nastavi glazbe s pozitivnim i negativnim obrascima ponašanja	49
4. 2. 1. „Praktične“ aktivnosti u nastavi Glazbene kulture: pjevanje, sviranje, ples i pokret, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo	49
4. 2. 2. „Teorijske“ aktivnosti u nastavi Glazbene kulture: slušanje glazbe i obrada novih sadržaja	51
4. 3. Interpretacija utjecaja ostalih čimbenika na stavove i ponašanje učenika	52
5. ZAKLJUČAK.....	54
6. BIBLIOGRAFIJA	56
7. PRILOZI	62
Prilog 1: Anketni upitnik za učenike	62

POPIS TABLICA

Tablica 1: Poremećaji u ponašanju.....	13
Tablica 2: Uzorak istraživanja.....	34
Tablica 3: Pitanja u anketnom upitniku.....	35
Tablica 4: Protokol za intervju	36

POPIS SLIKA

Slika 1: Odnos zastupljenosti domena u odgojno-obrazovnoj vertikali	16
Slika 2: Orffov instrumentarij s <i>boomwhackersima</i>	20
Slika 3: Primjer tjeloglazbe	20
Slika 4: Izrada glazbala	21
Slika 5: Prikaz odgovora na prvo pitanje u anketnom upitniku	38
Slika 6: Prikaz odgovora na drugo pitanje u anketnom upitniku	39
Slika 7: Prikaz odgovora na treće pitanje u anketnom upitniku.....	41
Slika 8: Prikaz odgovora na četvrto pitanje u anketnom upitniku	42
Slika 9: Prikaz odgovora na peto pitanje u anketnom upitniku.....	43
Slika 10: Prikaz odgovora na šesto pitanje u anketnom upitniku.....	44

1. UVOD

Tijekom studija Glazbene pedagogije, u okviru kolegija *Pedagoška praksa*, imala sam priliku predavati Glazbenu kulturu u dvjema zagrebačkim osnovnim školama. U svome, zasad kratkotrajnom, pedagoškom radu, već sam se uspjela susresti s različitim profilima učenika koji su zahvaljujući svojim pozitivnim obrascima ponašanja uspješno funkcionirali u razrednoj zajednici. No, također sam se susrela i s učenicima čije je ponašanje otežavalo moj rad i stvaralo negativno ozračje u razredu. Kako bih rasvijetlila svoje razumijevanje ponašanja učenika te kako bih u svojem daljnjem pedagoškom radu stvorila što zdraviji i učinkovitiji odnos s učenicima, počela sam istraživati literaturu vezanu uz to područje. Potaknuta sve većim interesom za socijalnu pedagogiju, odlučila sam spojiti ove dvije pedagoške discipline te svojim diplomskim radom istražiti suodnos glazbenih aktivnosti u nastavi Glazbene kulture i ponašanja učenika.

Prvi (teorijski) dio rada posvećen je obrascima ponašanja učenika, njihovim stavovima i glazbenim aktivnostima u nastavi Glazbene kulture. U prvom i drugom potpoglavlju drugoga poglavlja opisuje se kategorizacija obrazaca ponašanja te mogući poremećaji u ponašanju i uzroci tih poremećaja. Problemi s pažnjom, samokontrolom, nesuradljivošću te neaktivnost učenika i prkosnost primjeri su oblika poremećaja u ponašanju s kojima se učitelji i pedagozi svakodnevno suočavaju. Također, opisuju se i različiti stavovi koji mogu biti potencijalni uzrok određenog ponašanja učenika. U trećem su potpoglavlju objašnjene domene prema kojima je organiziran predmet Glazbena kultura te je prikazana njihova zastupljenost u odgojno-obrazovnim ciklusima. Nadalje, napravljen je pregled glazbenih aktivnosti, „teorijskih“ i „praktičnih“, u kojemu se nalaze i smjernice za realizaciju istih. Osim glazbenih aktivnosti, objašnjena je i primjena informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT-a) u nastavi glazbe te su pružene smjernice za vrednovanje u nastavi glazbe. Na temelju mogućih obrazaca ponašanja učenika te pregleda aktivnosti u nastavi Glazbene kulture donesene su pretpostavke potencijalnih obrazaca ponašanja tijekom određenih glazbenih aktivnosti koje se istražuju u drugom dijelu rada.

U empirijskom dijelu rada istražuje se utjecaj realizacije glazbenih aktivnosti na ponašanje učenika u trima zagrebačkim školama: *Osnovnoj školi Izidora Kršnjavoga*, *Osnovnoj školi Pavleka Miškine* te u *Osnovnoj školi Zapruđe*. Sudionici istraživanja su učenici od 4. do 8. razreda iz navedenih škola te njihove učiteljice Glazbene kulture. Pristup istraživanju je kvalitativan uz određene kvantitativne pokazatelje, a cilj istraživanja je ispitati

u kojoj mjeri glazbene aktivnosti utječu na ponašanje učenika te koje obrasce ponašanja izazivaju kod učenika. Provedba istraživanja realizirana je pomoću anketnog upitnika za učenike te polustrukturiranog intervjuu u kojem sudjeluju učiteljice Glazbene kulture. Rezultati istraživanja prikazani su tekstualno i grafički, a interpretacijom dobivenih rezultata doneseni su zaključci koji u konačnici mogu dati smjernice za poboljšanje i osuvremenjivanje nastave Glazbene kulture te pomoći u osmišljavanju nastave koja će kod učenika potaknuti pozitivne obrasce ponašanja u okviru ugodnog razrednog ozračja.

2. NASTAVA GLAZBE I PONAŠANJE UČENIKA

Kako bi ponašanje učenika i učeničke stavove doveli u vezu s nastavom Glazbene kulture, napraviti će se uvid u moguće obrasce ponašanja učenika i njihovu kategorizaciju te uvid u stavove općenito. Također, napraviti će se pregled svih nastavnih aktivnosti u Glazbenoj kulturi te će se dati smjernice za izvođenje istih.

2. 1. Kategorizacija obrazaca ponašanja i poremećaja u ponašanju

„Pojam poremećaja u ponašanju obuhvaća vrlo širok aspekt blagih odstupanja na individualnom i grupnom planu koji su ponekad u nesuglasju samo s nepisanim moralnim normama ponašanja, do izrazito nepoželjnih i opasnih ponašanja koja ugrožavaju pojedinca i zajednicu“ (Lebedina Manzoni, 2007, 9). Prema Vlah (2011), postoji četverorazinski pedagoški model procjenjivanja poremećaja u ponašanju (tablica 1). Na nultoj razini nalaze se učenici s prihvatljivim ponašanjem, to jest s pozitivnim obrascem ponašanja. Za takve učenike nije potrebno poduzimati određene mjere korekcije neprimjerenoga i neprihvatljivog ponašanja. Na prvoj razini, koju autorica naziva i razinom rizika, učenici povremeno odstupaju od uobičajenog, pozitivnog obrasca ponašanja te je takav vid ponašanja rješiv od strane nastavničkoga tima. Na drugoj razini, učenikovo ponašanje, intenzitetom, trajanjem i brojnošću pojavnih oblika, odstupa od uobičajenog ponašanja i ponašanja na prvoj razini. Za ovakav poremećaj u ponašanju potrebna je stručna školska služba. Na posljednjoj, trećoj razini, nalaze se učenici s uznapredovalim oblicima poremećaja u ponašanju te se njima bave stručnjaci izvan škole (Vlah, 2011).

Kako bi se poremećaji u ponašanju prepoznali, potrebno je poznavati normalan tijek razvoja djeteta (Lebedina Manzoni, 2007). Najčešći poremećaji koji se mogu primijetiti u djetinjstvu ili adolescenciji su *poremećaji nedovoljno kontroliranog ponašanja* u koje se svrstavaju hiperaktivni poremećaj, poremećaji ophođenja te poremećaj s prkošenjem i suprotstavljanjem. Učenici s takvim oblikom poremećaja nemaju dovoljnu kontrolu nad svojim ponašanjem. Potpuna suprotnost ovim poremećajima su *poremećaji pretjerano kontroliranog ponašanja*. Ovakvi poremećaji stvaraju više problema samom učeniku nego društvu, kao što je bio slučaj s prethodnim poremećajima. Učenici koji imaju poremećaj pretjerano kontroliranog ponašanja su uglavnom napeti, sramežljivi i anksiozni. U ovakav vid

poremećaja ubrajaju se strahovi iz djetinjstva, separacijska anksioznost, školska fobija te socijalna povučenost (Lebedina Manzoni, 2007).

Tablica 1: Poremećaji u ponašanju

Četverorazinski pedagoški model procjenjivanja poremećaja u ponašanju (Vlah, 2011)	Poremećaji ponašanja u djetinjstvu ili adolescenciji (Lebedina Manzoni, 2007)
0 – pozitivni obrazac ponašanja	poremećaji nedovoljno kontroliranog ponašanja
1 – povremeno odstupanje od pozitivnog obrasca ponašanja	poremećaji pretjeranog kontroliranog ponašanja
2 – odstupanje od pozitivnog obrasca ponašanja	
3 – uznapredovali oblici poremećaja u ponašanju	

Poremećaji nedovoljno kontroliranog ponašanja definiraju se kao *aktivni* (eksternalizirani) poremećaji. Najčešći oblici eksternaliziranog poremećaja u nastavi su nedisciplina i prkos gdje je komunikacija vrlo otežana te učenici odbijaju suradnju i ometaju druge učenike u razredu. Oblici poput fizičke i verbalne agresije, naglašene potrebe za pažnjom, nametljivosti i laganja, također pripadaju eksternaliziranim poremećajima u ponašanju (Opić, 2007). S druge strane, poremećaji pretjerano kontroliranog ponašanja definiraju se kao *pasivni* (internalizirani) poremećaji. Za razliku od aktivnih poremećaja, ovakvi se poremećaji teže primjećuju te se stoga manje problematiziraju od strane društva. Učenici s pasivnim poremećajima su povučeni, pasivni, strašljivi, nemarni, potišteni i anksiozni (Opić, 2007). Također, sve više djece s pasivnim poremećajem je i depresivno. Naime, depresija se dugo godina pripisivala samo odraslim osobama, no krajem dvadesetoga stoljeća ustanovilo se da je depresija sve učestalija i kod djece i mladih (Lebedina Manzoni, 2007). Jedan od uzroka pasivnoga poremećaja u ponašanju su nerazvijene socijalne vještine učenika pa se često događa da takva djeca budu odbačena i neprihvaćena od strane vršnjaka. Prema Gazelle i Lad (2003), učenici s ovim poremećajem mogu razviti simptome depresije u sljedeće četiri godine.

Prema Juulu (2018), poremećaji u ponašanju javljaju se uslijed nedostatka samosvijesti i samopoštovanja. Autor o tome govori sljedeće: „Samo nam visoka svjesnost i prihvaćanje vlastitih emocija, kao i naši individualni unutarnji i vanjski obrasci ponašanja, mogu pružiti dovoljno samopoštovanja da kažemo *da* i *ne* kada je to prikladno i nužno za naše mentalno zdravlje i društvenu dobrobit“ (Juul, 2018, 20). Većina „problematične“ djece dolazi iz razorenih i disfunkcionalnih obitelji u kojima su bili sudionici ili promatrači

obiteljskoga nasilja te upravo u tom razdoblju života djeca počinju razvijati simptome poremećaja koji kasnije, tijekom školovanja, postanu vidljivi (Juul, 2018). Kako bismo spriječili navedene poremećaje u ponašanju, potrebno je pratiti ishode ponašanja te čimbenike koji uzrokuju određeno ponašanje (Maglica i Jerković, 2014). Prema Juulu (2018), pet „najunosnijih kvaliteta“ koje možemo unijeti u život učenika s poremećajima u ponašanju su razgovor, interes, znatiželja, raspoznavanje i osobni *feedback*. Kako bi se stvorio kvalitetan odnos između učenika i nastavničkoga tima ili stručne školske službe, potrebno je isključiti predrasude i svoje osobne stavove te dati učeniku pristup nama i našem iskustvu, empatiji i suosjećanju (Juul, 2018).

2. 2. Obrasci ponašanja i učenički stavovi prema nastavnom predmetu Glazbena kultura

Čudina i Obradović (1975) definiraju stav kao tendenciju pozitivnog ili negativnog reagiranja na određeni objekt. Prema Borić i Tomić (2012), stavovi zauzimaju važno mjesto u svakidašnjem životu te utječu na naše ponašanje. Prema strukturi, stavovi se mogu podijeliti na tri komponente: *kognitivnu komponentu* – znanje o objektu stava, *afektivnu komponentu* – osjećajni odnos prema objektu stava te *konativnu komponentu* – djelovanje prema objektu stava (Bohner, 2001). Harasymiw i Horne (1976) navode kako negativni stavovi rezultiraju negativnim ponašanjem. Vodeći se tom teorijom, učenici s negativnim stavovima prema određenom predmetu, imat će negativne obrasce ponašanja. No, postoje i slučajevi gdje učenici imaju negativne stavove o predmetu, ali se ponašaju u okvirima pozitivnog obrasca ponašanja. Ovakve slučajeve istraživao je psiholog La Piere (1934) koji je došao do zaključka da iskazanim stavom ne možemo uvijek predvidjeti ponašanje pojedinca te da osobe često naprave suprotno od onog što su izjavile. Naime, učenici će često, zbog bolje ocjene i ostvarivanja dobrog odnosa s učiteljem, izvršavati sve zadatke koje im je učitelj zadao, unatoč tomu što im je to dosadno ili ih ne zanima.

Kada je riječ o učeničkim stavovima prema nastavi glazbe, postoji nekoliko istraživanja koja mogu pomoći pri shvaćanju povezanosti između učenikova odnosa prema predmetu Glazbena kultura i ponašanja u nastavi toga predmeta. Istraživanje od Marušić (2006), koje se provodilo među učenicima osmih razreda, pokazalo je da učenici Glazbenu kulturu smatraju nezanimljivim i beskorisnim predmetom. Također, učenici Glazbenu kulturu ne smatraju teškom. Razlozi ovakvih učeničkih stavova su nedovoljna zanimljivost predmeta, ali i sami učitelji. Ovo istraživanje dio je studije pod nazivom *Nacionalni kurikulum za*

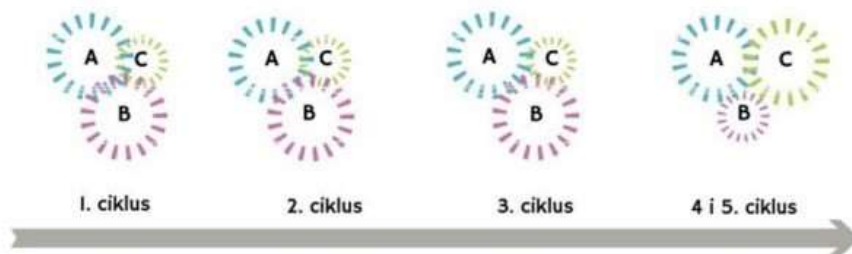
obvezno obrazovanje u Hrvatskoj-različite perspektive koja se sveobuhvatno bavila problematikom svih školskih predmeta (Baranović, 2006).

Dobrota i Conar (2018) provodile su istraživanje u gimnaziji i u nekoliko osnovnih škola na području Splitsko-dalmatinske županije. Cilj istraživanja bio je ispitati učeničke stavove prema predmetima Glazbena kultura i Glazbena umjetnost i usporediti ih s obzirom na spol, dob, obiteljsko okruženje te dodatnu glazbenu poduku. Nakon dobivenih rezultata, autorice navode kako mlađi učenici imaju pozitivnije stavove prema predmetu Glazbena kultura u odnosu na starije učenike. Također, učenici čiji roditelji slušaju klasičnu glazbu imaju pozitivnije stavove prema odabiru glazbenih djela od strane učitelja/nastavnika, u odnosu na učenike čiji roditelji ne slušaju klasičnu glazbu. Tijekom rangiranja predmeta Glazbena kultura, učenici razredne nastave stavili su predmet na drugo mjesto, a učenici predmetne nastave na predzadnje mjesto. Iz ovog istraživanja možemo zaključiti da stariji učenici imaju smanjen interes za Glazbenu kulturu. Kako i autorice navode, jedan od razloga ovakvih rezultata je i neuspjeli pokušaj moderniziranja kurikuluma za predmet Glazbena kultura/Glazbena umjetnost, u smislu neizlaska učitelja i nastavnika iz standardnih i uobičajenih nastavnih okvira. Može se pretpostaviti da će novi kurikulum predmeta, kao pisani dokument, svakako pozitivno utjecati na osuvremenjivanje nastave glazbe, ali u nešto dugotrajnijem, postupnom procesu.

2. 3. Pregled aktivnosti u nastavi Glazbene kulture

Prema *Kurikulu nastavnog predmeta Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije* (MZO, 2019) nastavni predmet Glazbena kultura organiziran je prema trima domenama (slika 1): domeni A pod nazivom *Slušanje i upoznavanje glazbe*, domeni B pod nazivom *Izražavanje glazbom i uz glazbu* te domeni C pod nazivom *Glazba u kontekstu*. Navedene domene nisu jednako zastupljene u svim odgojno-obrazovnim ciklusima te se promjenom ciklusa mijenja i zastupljenost određene domene. U prvom odgojno-obrazovnom ciklusu (prvi i drugi razred osnovne škole) domene A i B dominantnije su u odnosu na domenu C. U drugom ciklusu (treći, četvrti i peti razred OŠ) i trećem ciklusu (šesti, sedmi i osmi razred OŠ) odnos zastupljenosti domena je isti kao i u prvom ciklusu. U četvrtom i petom odgojno-obrazovnom ciklusu (srednja škola) ostvaruju se domene A i C, a zastupljenost domene B je manja te njena realizacija ovisi o željama učenika i afinitetima nastavnika. Omjer zastupljenosti domena također direktno utječe na zastupljenost pojedinih

aktivnosti u nastavi, kao što su, primjerice, *pjevanje* i *sviranje* kao dijelovi domene *Izražavanje glazbom i uz glazbu*.

Slika 1: Odnos zastupljenosti domena u odgojno-obrazovnoj vertikali

Izvor: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html

(pristupljeno: 14. ožujka 2020.)

2. 3. 1. Pjevanje

Pjevanje je na satu Glazbene kulture nezaobilazna nastavna aktivnost pomoću koje učenici mogu u cijelosti doživjeti glazbu te izraziti i razvijati svoju kreativnost. Zastupljenost ove aktivnosti, u sklopu domene B, veća je u prva tri odgojno-obrazovna ciklusa. Osim razvijanja kreativnosti i poticanja na slobodu samoizražavanja, ova glazbena aktivnost uvelike utječe na cjelokupan razvoj učenika. Aktivnost pjevanja, osobito skupnoga pjevanja u razredu, razvija socijalne vještine učenika te samopouzdanje, bolji timski rad i veću odgovornost. Također, zbog oslobađanja hormona sreće kao što su serotonin, oksitocin, i dopamin, čiju razinu regulira slušanje i izvođenje glazbe, učenici su veseliji i opušteniji tijekom pjevanja te se pritom stvara ugodno razredno ozračje (Mallik i Levitin, 2017). Navedene dobrobiti razlog su dominacije domena A i B tijekom gotovo cijeloga osnovnoškolskog obrazovanja.

Prije provođenja ove nastavne aktivnosti važno je pripremiti, to jest „zagrijati“ i upjevati učenike. Postoje vrlo zanimljive i lagane vokalne vježbe te vježbe disanja koje se mogu provoditi u razredu bez ikakvih poteškoća. Tijekom pjevanja, učitelj ne treba voditi računa o točnoj intonaciji, kao što bi to bio slučaj u zboru, jer precizno intoniranje nije cilj ove nastavne aktivnosti. Za razliku od profesionalnog glazbenog obrazovanja, u nastavi glazbe u općeobrazovnim školama postoje mnoge druge prepreke za kvalitetno ostvarivanje ove aktivnosti, kao što su neadekvatne pjesme predložene u udžbenicima te vremenska

ograničenost. Ta se vremenska ograničenost s jedne strane očituje u mikroorganizaciji svakoga sata, jer se u 45 minuta ne može puno toga ostvariti kako smo zamislili. S druge strane, vremena nedostaje i na godišnjoj makrorazini koja se svodi na samo 35 sati Glazbene kulture. Navedeno će se, kao i na pjevanje, odraziti i na ostale glazbene aktivnosti. Iz tog razloga, treba ustrajati na drugom, ne toliko glazbeno-profesionalnim zahtjevima koji će biti pedagoški opravdani s obzirom na cilj predmeta. Zbog heterogenosti grupe i različitih predispozicija, učenici nemaju iste glazbene sposobnosti, stoga učitelj treba prepoznati glazbene mogućnosti razreda te prema tome osmisliti ovu nastavnu aktivnost.

2. 3. 1. 1. Obrada pjesme

Prema aktualnom kurikulumu, propisan je broj pjesama koje bi učenici trebali naučiti tijekom školske godine, a izbor je prepušten učiteljima (MZO, 2019). Većina učitelja obrađuje pjesme predložene u udžbenicima za Glazbenu kulturu, no ako se odluče za neku po svom izboru trebaju biti vrlo pažljivi pri odabiru. Prema Radočaj-Jerković (2009) kriteriji za odabir pjesama su estetska vrijednost pjesme, primjerenost tekstualnog sadržaja dobi učenika, primjerenost opsega meodije mogućnostima učenika, melodijska i ritamska zanimljivost pjesme, logična melodioznost, logičan spoj melodije i teksta, tematska zanimljivost te didaktička primjenjivost pjesme u svrhu razvoja nekih budućih pjevačkih (ili ostalih) sposobnosti. Pri realizaciji ove nastavne aktivnosti, učitelj treba odrediti jasne ciljeve koje želi ostvariti s učenicima te ustrajati u njima. Učenje pjesme iziskuje određeno vrijeme i puno strpljenja. Također, od učitelja se traži kreativnost, ali i dobra priprema kako bi se aktivnost uspješno izrealizirala.

Prije obrade pjesme, poželjno je upjevati učenike jednostavnim vokalnim vježbama i vježbama disanja (Radočaj-Jerković, 2015). Prije samog pjevanja trebalo bi motivirati i zainteresirati učenike za pjesmu – poželjno je ispričati priču, osmisliti igru ili kviz koji će biti usko povezani s temom pjesme. Nakon kratkog motivacijskog uvoda, slijedi obrada pjesme koja se može izvesti na više načina. Nije pogrešno krenuti s čitanjem teksta, ali je preporučljivo prvo otpjevati i odsvirati pjesmu od početka do kraja, kako bi učenici stekli opći dojam o pjesmi. Nakon što učitelj otpjeva pjesmu, može se razgovarati o dojmu, tekstu, glazbi ili melodiji. Može se također od učenika tražiti da pročitaju tekst na glas. Ako je pjesma na stranom jeziku ili na dijalektu, uputno je prevesti strane odnosno nepoznate riječi kako bi tekst bio što razumljiviji.

Nakon kratkog razgovora s učenicima slijedi najbitniji dio, a to je učenje pjesme. Važno je napomenuti da učenici u općeobrazovnoj školi uvijek uče pjesmu *po sluhu*. Pjesmu je potrebno pjevati dio po dio, primjenjujući tzv. *parcijalnu metodu* učenja (Rojko, 2004), i to nekoliko puta, kako bi učenici usvojili melodiju. Nakon što je većina učenika zapamtila melodiju, može se krenuti na drugi dio pjesme i tako do kraja. Ukoliko učitelj procijeni da je pjesma jednostavnija, može se primijeniti *globalna metoda* učenja pri kojoj se pjesma odmah usvaja u cijelosti. Nakon što učenici s određenom sigurnošću otpjevaju naučenu pjesmu, treba obratiti pozornost na glazbeno-izražajne sastavnice te još jednom otpjevati pjesmu u cijelosti sa svim oznakama zapisanim u notama. Vjerojatno većina učenika neće odmah primijetiti koja je dinamika ili tempo u pjesmi, stoga učitelj, prije pjevanja, treba navesti učenike da obrate pozornost na navedene glazbeno-izražajne sastavnice. To je odlična prilika da se ponove sve sastavnice koje su prethodno naučili.

Nastavne aktivnosti mogu se primijeniti zasebno, ali i kombinirano jer se međusobno nadopunjuju. Poželjno je uz pjesmu dodati pokret koji se može učiti paralelno s pjesmom ili nakon što učenici nauče pjesmu. Poznato je da pokret pomaže pri lakšem pamćenju teksta i melodije, ali i razvoju motoričkih vještina kod djece. Pokreti mogu biti vrlo jednostavni, ali mogu biti i složeniji te se u razredu može napraviti koreografija za određenu pjesmu, pogotovo ako je riječ o tradicijskim pjesmama za koje postoje poznate koreografije, odnosno plesovi koji su dio kulturnoga nasljeđa. Pri obradi pjesme, osim plesa i pokreta, učenici mogu svirati na raznim glazbalima. Ovu nastavnu aktivnost dobro je uvesti kada učenici svladaju i tekst i melodiju, jer će u suprotnom biti ometeni udžbenikom te se neće moći koncentrirati na sviranje. Ako ne postoji nikakva koreografija za pjesmu, a učitelj nije osmislio pokrete odnosno nije planirao dodatnu aktivnost uz pjevanje, u razredu se može napraviti improvizirana pozornica na kojoj će se održati „koncert“ gdje će učenici naučenu pjesmu pjevati *solo* ili u paru, dok će ostali biti publika. To je odlična prilika za rješavanje treme koja je kod učenika prisutna prilikom nastupa, potom u nastavi ostalih predmeta prilikom samostalnog izlaganja ili usmenog odgovaranja, ali i u mnogim situacijama iz svakodnevnog života. Također, učitelj može iskoristiti ovu aktivnost kako bi s učenicima porazgovarao o ponašanju na koncertima i predstavama.

Zaključno, obrada pjesme može se izvesti na mnogo načina te nema striktnih „pravila“ kako se obrađuje pjesma. Bolje rečeno, metoda obrade pjesme s jedne strane ovisi o *obilježjima pjesme* (vrsta pjesme, sadržaj, glazbene karakteristike), a s druge strane o *obilježjima učenika* (dob, sposobnosti, interes za pjesmu i pjevanje). To daje određenu slobodu u radu i potiče učitelje na stvaranje ideja kako bi svaku, učenicima novu pjesmu

obradili na zanimljiv i drugačiji način. Koliko će ova nastavna aktivnost biti uspješna, ovisi o učiteljima i njihovoj kreativnosti i maštovitosti, ali i o učenicima i njihovoj volji i želji za radom.

2. 3. 2. Sviranje

Prvi put se sviranje, kao aktivnost u nastavi glazbe, spominje u drugoj polovici dvadesetoga stoljeća (Rojko, 2012). Kao i u današnje vrijeme, koristio se takozvani *dječji instrumentarij* u kojemu su se nalazile različite udaraljke i frule. Također, upotrebljavala se i *tjeloglazba* u kojoj se tijelo koristi kao glazbalo. Danas sviranje uglavnom podrazumijeva sviranje ritma, to jest ritamsku pratnju pjesmi. Sviranje melodijskih i harmonijskih obrazaca rijetka je pojava u nastavi Glazbene kulture. Sviranje se u razredu može realizirati kao zasebna aktivnost ili u kombinaciji s nekom drugom glazbenom aktivnošću. Najčešće se provodi uz pjevanje, na način da učenici sviraju ritamsku pratnju pjesmi. Ako se učitelj odluči za prvu opciju, treba pomno isplanirati kako će se aktivnost izvesti. Na satu Glazbene kulture učenici se glazbeno ne opismenjuju te je samo nekolicina njih, koji pohađaju glazbenu školu, glazbeno pismena u pravom smislu te riječi. Za nastavu Glazbene kulture dovoljna je *prividna* glazbena pismenost koja podrazumijeva poznavanje nota te znanje o tome na koji se način pojedini ton svira, ovisno o glazbalu koje se koristi. Tijekom pjevanja, sviranje se uvodi tek kad su učenici dobro svladali pjesmu, jer bi istovremeno učenje nove pjesme i sviranje bilo prezahtjevno za učenike.

Tijekom sviranja, u razredu se uglavnom koriste glazbala iz Orffovog instrumentarija koji sadrži različite vrste udaraljki poput onih s *neodređenom tonskom visinom* kao što su zvečke, praporci, triangel, mali bubanj i kastanjete odnosno s *određenom tonskom visinom* kao što su ksilofoni, metalofoni i zvončići (slika 2). U novije vrijeme, dio dječjega instrumentarija čine i tzv. *boomwhackersi*, plastične cijevi koje se razlikuju bojom i veličinom i mogu proizvesti različite tonske visine. Zvuk se na *boomwhackersima* proizvodi udaranjem cijevi o ruku ili nogu. Na svakoj je cijevi napisano slovo koje predstavlja određeni ton te na taj način djeca koja nisu glazbeno pismena mogu bez poteškoća koristiti ovo zanimljivo glazbalo.

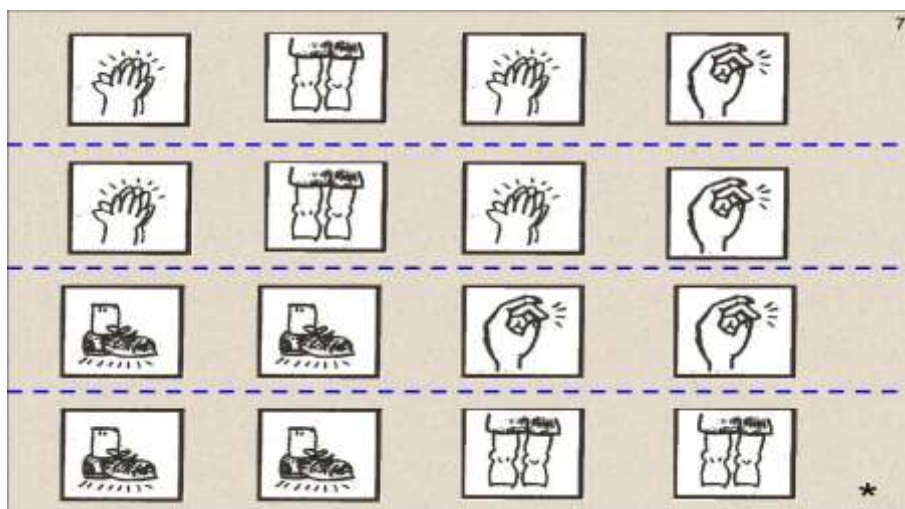

Slika 2: Orffov instrumentarij s *boomwhackersima*

Izvor: <http://www.lmjmusic.com/musicforchildren.htm>

(pristupljeno: 9. travnja 2020.)

Mnoge hrvatske škole nisu u mogućnosti nabaviti potrebna glazbala, stoga učitelji i učenici mogu iskoristiti svoje tijelo kao „prirodno glazbalo“. *Tjeloglazba* (eng. *body percussion*) je stvaranje zvuka vlastitim tijelom – koristeći ruke i noge, učenici mogu izvoditi različite ritamske obrasce na raznovrsne načine. Koristili tjeloglazbu ili navedena glazbala, učitelj prije sviranja mora učenicima demonstrirati radnju koju će učenici potom izvesti i objasniti kako se pojedino glazbalo zove te kako se svira.

Slika 3: Primjer tjeloglazbe

Izvor: <https://www.msbrelandsmusicroom.com/1st-grade.html>

(pristupljeno: 9. travnja 2020.)

Osim korištenja tijela kao glazbala, moguća je i izrada vlastitih glazbala na satu. Glazbala se mogu izrađivati od raznih materijala, a cilj ove aktivnosti je napraviti funkcionalna glazbala koja će se moći koristiti tijekom muziciranja. Ovakav je vid aktivnosti vrlo zanimljiv i zabavan učenicima. Osim što se na ovaj način razvija njihova kreativnost i

maštovitost, javlja se i osjećaj zadovoljstva što mogu svirati na glazbalima koja su sami napravili. Također, ovakva aktivnost ima i druge dobrobiti poput učinkovitijeg rada u grupi, socijalizacije, kvalitetnije suradnje s ostalim učenicima u razredu te stvaranja povjerenja i osjećaja pripadnosti.

Slika 4: Izrada glazbala

<https://www.itsalwaysautumn.com/kid-made-drum-set-kazoo-easy-indoor-craft.html>

(pristupljeno: 23. lipnja 2020)

2. 3. 3. Slušanje i upoznavanje glazbe

Poznavanje glazbenih djela dio je opće kulture, stoga je ova nastavna aktivnost obvezno prisutna tijekom cijele odgojno-obrazovne vertikale. Cilj slušanja i upoznavanja glazbe u nastavi Glazbene kulture je razvoj glazbenoga ukusa, kritičkog mišljenja, upoznavanja i razumijevanja glazbenih djela, glazbenih oblika, glazbala te uočavanje glazbeno-izražajnih sastavnica (MZO, 2019). Za razvoj glazbenoga ukusa, učenici trebaju slušati kvalitetnu glazbu, neovisno o stilu i žanru. Također, pri odabiru snimke određenog djela, važno je pronaći što kvalitetniju izvedbu. Štoviše, poželjno je učenicima pokazati više različitih izvedbi kako bi mogli prokomentirati i usporediti izvedbe te sami doći do zaključka koja je izvedba glazbenog djela bolja. Izražavanje vlastitog mišljenja i vrednovanje glazbenog djela važno je za razvoj kritičkog mišljenja kod učenika. Prema Matoš i Čorić (2018), postoji pet razina vrednovanja glazbenog djela. Prva razina je *afektivno vrednovanje* koje se temelji

na izražavanju emocija i osjećaja, a pritom glazbeno znanje nije bitno jer učenici djelo slušaju holistički, to jest neanalitički. Pri afektivnom vrednovanju, učenici izražavaju kakve je osjećaje određeno djelo izazvalo kod njih te koliko im se djelo svidjelo odnosno nije svidjelo. Druga razina vrednovanja je *asocijativno vrednovanje*. Tijekom slušanja, učenici svoje reakcije i asocijacije povezuju s obilježjima glazbenoga djela. U ovoj fazi učenici opisuju pojedine dijelove skladbe kao „veselo“, „tužno“, „lepršavo“ i sličnim epitetima. Također, učenici mogu razgovarati o melodiji, tempu, ritmu i ostalim glazbeno-izražajnim sastavnicama, iako još dovoljno ne poznaju glazbenu terminologiju. Asocijativno vrednovanje je ujedno i prijelazna faza prema *analitičkom vrednovanju*. Kako bi učenici mogli analitički vrednovati glazbeno djelo, potrebno je određeno znanje koje se stječe aktivnim slušanjem glazbe. Ova razina vrednovanja uključuje prepoznavanje i razlikovanje glazbeno-izražajnih sastavnica poput melodije, tempa, ritma i dinamike. Također uključuje prepoznavanje glazbala, izvođačkih sastava te razlikovanje glazbenih oblika, glazbeno-scenskih vrsta te polifonog i homofonog sloga. Četvrta razina je *vrednovanje u kontekstu*, što znači da se djelo vrednuje u okvirima stilskoga razdoblja, vrste, skladateljeva opusa te određene regije. Također, u ovoj se fazi glazba može povezati s ostalim izvanglazbenim područjima. Peta, ujedno i zadnja razina je *sintetičko (holističko) vrednovanje* u kojem se djela mogu uspoređivati te vrednovati na već navedenim razinama (Matoš i Čorić, 2018).

Kako bi se ove razine vrednovanja ostvarile, slušanje u svakom slučaju treba biti *aktivno*. U odnosu na *pasivno*, ili bolje rečeno neaktivno, pozadinsko slušanje glazbe, aktivno slušanje je svjesno doživljavanje glazbe i njenih obilježja. Takvo slušanje može se postići sustavnim vođenjem te usmjeravanjem učenika pomoću pitanja i zadataka. Prije slušanja određene skladbe, poželjno je učenicima zadati pitanja na koja će se fokusirati tijekom slušanja. Također, pri drugom slušanju je povremeno uputno poslušati drugačiju izvedbu kako bi učenici shvatili da se glazba može interpretirati na mnogo načina. Poželjno je, osim audiozapisa, pokazati i videozapis i/ili popularnu obradu pojedinog klasičnog djela koja će zainteresirati učenike za samu aktivnost slušanja, ali i za skladbu kao takvu. Ovu je nastavnu aktivnost potrebno pomno isplanirati. Skladba mora odgovarati dobi učenika te treba imati na umu da učenici mlađe dobi imaju slabiju koncentraciju u odnosu na nešto starije učenike. Ovisno o razredu, slušanje se može provesti u cijelosti – *umjetničko slušanje* ili po ulomcima – *ilustracijsko slušanje*. Oba načina se mogu kombinirati tijekom slušanja glazbe, samo se u kontekstu umjetničkoga (cjelovitog) slušanja u nižim razredima treba odabrati skladba kraćega trajanja, kako bi učenici ostali koncentrirani od početka do kraja skladbe.

2. 3. 4. Glazbene igre

Igra je vrlo bitan čimbenik u djetetovu odrastanju, koji istovremeno može služiti kao *sredstvo* postizanja određenog ishoda učenja odnosno predstavljati *cilj* – svrha igre je igra kao takva. Tijekom igre djeca razvijaju svoje socioemocionalne i fizičke sposobnosti. Igra počinje spontano, bez prisile, te je vrlo slobodna i neobavezna. Tijekom igre dijete uči, opaža i prepoznaje stvari oko sebe, a razvojem i mijenjanjem djeteta, mijenja se i igra. Nagla promjena događa se u trenutku kada dijete krene u školu. Učitelji nerijetko posežu za metodama koje isključuju igru te učenici, umjesto da usvajaju prirodnim putem tijekom igre, gradivo uče napamet. Kako bi se prirodni proces učenja nastavio u školi, učitelji bi trebali modificirati svoje metode te u svoje aktivnosti uvoditi igru (Pramling Samuelsson i Johansson, 2006).

U nastavi Glazbene kulture, glazbene se igre mogu koristiti tijekom učenja nove pjesme ili usvajanja novih glazbenih sadržaja. Prema Šulentić Begić (2014) postoje tri kategorije glazbenih igara: (1) igre s pjevanjem, (2) igre s melodijama i ritmovima te (3) igre uz slušanje glazbe. Prema Huttu, Tyleru i suradnicima (1989) te njihovoj klasifikaciji igara, navedene kategorije pripadaju epistemičkim (spoznajnim) igrama, čija je svrha usvajanje novih informacija, znanja, kognitivnih vještina te rješavanje problema. Šulentić Begić (2014) navodi da igre s pjevanjem podrazumijevaju pokret, a oblikovanje pokreta je vezano uz sadržaj (tekst) pjesme. Igre se uglavnom izvode u kolu, koloni ili u slobodnom obliku (Manasteriotti, 1978). Primjer jedne takve aktivnosti je igra uloga nakon naučene pjesme *U šumici zeko*. Učitelj odabire četiri učenika koji će utjeloviti uloge zeke, gospodara i dvaju lovačkih pasa, dok ostali učenici stoje u krugu i, pjevajući pjesmu, pokretima prate sadržaj (Juričić, 2019). Ova se igra može ponoviti nekoliko puta kako bi svim učenicima bila dodijeljena uloga. Ponavljanjem ove aktivnosti, učenici će vrlo brzo i lako naučiti pjesmu, što je i bio prvotni cilj. Igre s ritmovima ili melodijama mogu se provoditi sviranjem na glazbalima te pomoću *tjeloglazbe*. Primjeri za takve aktivnosti su glazbene igre *dan-noć* gdje dan označavaju visoki tonovi, a noć duboki tonovi te *glazbena trava* u kojoj učitelj svira ljestvicu uzlazno ili silazno, a učenici glume travu te ako je melodija uzlazna, trava raste i suprotno, ako je melodija silazna, trava će uvenuti. Glazbene igre uz slušanje glazbe mogu se izvoditi uz pokrete koje će učenici sami osmisliti na satu. Ovo je odlična igra prilikom učenja glazbenih oblika. Učenici osmisle pokret za svaki novi dio u skladbi te ga tijekom slušanja izvode u cijelosti. Također, uz slušanje glazbe se mogu realizirati igre poput *glazbenih stolica*, *glazbenih kipova*, *vlakića* ili *dirigenta* (Šulentić Begić, 2014).

2. 3. 5. Ples i pokret

Na pjevanje uz pokret odnosno na spomenute glazbene igre s pokretom, logično se nadovezuju ples i pokret kao aktivnosti o kojima je također potrebno posebno raspraviti. Promatrajući razvoj plesa tijekom povijesti, možemo zaključiti kako se njegova izvorna bit dosta razlikuje od današnje. Nekada je ples bio vezan uz magiju, rituale i obrede te se, osim u religijske svrhe, koristio tijekom raznih ceremonija poput vjenčanja ili pogreba. Danas je ples grana umjetnosti, izvor zabave te predmet mnogih istraživanja koja proučavaju utjecaj plesa i pokreta na čovjeka, njegov osobni razvoj, ali i proces socijalizacije. Osim kod odraslog čovjeka, ples ima značajan utjecaj na djecu: mnogobrojna su istraživanja dokazala da ples i pokret doprinose razvoju motoričkih vještina u djece te pomažu pri lakšem pamćenju i usvajanju informacija. Također, ovakva vrsta aktivnosti pozitivno utječe i na razvoj djetetovih socijalnih i emocionalnih vještina (Poikonen, 2018).

U nastavi Glazbene kulture sve više učitelja koristi ples i pokret kao nastavnu aktivnost tijekom obrade novih sadržaja. Ovakva vrsta aktivnosti može se koristiti paralelno s učenjem nove pjesme ili se može dodati nakon što učenici svladaju pjesmu. Korištenje pokreta tijekom učenja nove pjesme može ubrzati sam proces pamćenja teksta i melodije. Poželjno je da su pokreti vezani uz sadržaj pjesme ili da prate melodijski tijek. Također, pokreti se mogu koristiti tijekom slušanja glazbenih primjera svih razdoblja i vrsta glazbe, zatim prilikom upoznavanja tradicijske glazbe različitih naroda i kultura i također kod učenja o glazbeno-scenskim vrstama kao što je balet. Tijekom slušanja glazbe, pokreti se mogu koristiti za određivanje oblika skladbe ili ostalih glazbeno-izražajnih sastavnica poput tempa, dinamike, melodije ili ritma. Upoznavanje tradicijskih ili klasičnih plesova poput valcera ili tanga, umjesto samo teorijski, svakako se treba upoznati plešući – učenici će na ovaj način uspješnije zapamtiti i razlikovati plesove te će zbog zahtjevnih pokreta, poput onih u baletu, više cijeniti ples i ljude koji se bave tom umjetnošću.

2. 3. 6. Glazbeno stvaralaštvo

Glazbeno stvaralaštvo se po prvi put spominje u nastavnom programu iz 1951. godine (Rojko, 2012). Podrazumijevalo je pokušaje skladanja poput „glazbenog odgovora“ na učiteljevo „glazbeno pitanje“ ili, primjerice, dodavanja drugog glasa na zadanu melodiju. Kasnije se, u raznim nastavnim programima, glazbenom stvaralaštvu pridaje veći značaj i stvaralačke se aktivnosti detaljnije opisuju. Tako je Vinko Požgaj (prema Rojku, 2012) naveo mogućnosti glazbenoga stvaralaštva koje uključuju igre s ritmovima, glazbena pitanja i odgovore, variranje motiva ili fraza, stvaranje na tekst, dovršavanje skladbe i još mnogo drugih primjera.

O stvaralaštvu u nastavi Glazbene kulture postoje mnogobrojne rasprave i argumenti *za* i *protiv* ovakvog vida aktivnosti. Vladimir Tomerlin, zagovornik glazbenoga stvaralaštva (prema Rojku, 2012), kao argumente navodi dječju radost, aktivnost, interes usmjeren samo na stvaralaštvo, razvijenu maštu te vedru atmosferu. Nadalje, Rojko iz raznih nastavnih programa navodi takozvane „prave argumente“ u korist stvaralaštva koji se odnose na glazbenu vrijednost stvaralaštva, a tiču se razvijanja sposobnosti improvizacije, osjećaja zakonitosti glazbenog kretanja, kritičnosti prema vlastitim tvorevinama i doživljaja nastajanja glazbe. Rojko, kao protuargument ovim tvrdnjama, navodi sljedeće: „Zašto bi djeca morala stvarati glazbu? Deklarativne fraze o tome kako to djecu veseli, kako to unosi radost i zanos u nastavni rad, zatim fraze o razvijanju kritičnosti prema vlastitim tvorevinama itd. ne mogu nam pomoći u objašnjenju problema. Isto se tako ne mogu uzeti ozbiljno sva ona „tumačenja“ po kojima se dječjim stvaralaštvom ostvaruje neka izvanglazbena svrha: oplemenjivanje ličnosti, razvoj sposobnosti za kooperaciju, razvoj poštovanja prema stvaraocima i sl. jer su dijelom pogrešna shvaćanja mehanizma transfera, a dijelom opet puke deklarativne fraze. (...) Ono što se dječjim stvaralaštvom može postići, jest razvijanje samog tog stvaralaštva. Drugoga cilja ono ne može imati jer nikakve svrhe izvan sebe sama ne dosiže.“ (Rojko, 2012, 112-113).

Unatoč navedenim kritikama, glazbeno je stvaralaštvo itekako dobrodošlo u nastavi glazbe. Pritom je potrebno naglasiti kako je učiteljeva uloga pažljivo vremensko planiranje stvaralačkih aktivnosti s obzirom na već problematiziranu skromnu satnicu Glazbene kulture. Glazbeno je stvaralaštvo potrebno pomno voditi, baš kao i aktivno slušanje. Učenicima je potrebno postaviti određena pravila – pretjerana sloboda pri stvaranju učenicima može prouzročiti probleme prilikom početka stvaranja (Regelski, 1986). Također, aktivnost je poželjno provoditi u uvodnom ili središnjem dijelu sata, a kako bi učenici ostali fokusirani na

postavljene zadatke, dobro je da aktivnost ne traje predugo, naročito u nižim razredima (Svalina, 2011).

2. 3. 7. Obrada novih sadržaja u nastavi glazbe

Obrada novih nastavnih sadržaja u nastavi glazbe može se koncipirati prema dvama modelima: dijakronijskom i sinkronijskom. Iako se ovi modeli češće spominju u okviru srednjoškolske nastave Glazbene umjetnosti, uputno je prokomentirati ih i u okviru nastave Glazbene kulture u osnovnoj školi, gdje se učenici također upoznaju s pojedinim muzikološkim podacima, stavljajući glazbu u određeni povijesno-kulturni kontekst. *Dijakronijski model* predstavlja kronološki pregled povijesnoga razvoja glazbe te se u središtu poučavanja nalazi *vrijeme* u čiji se kontekst potom stavljaju osobe, događaji i postignuća. *Sinkronijski model* u centar stavlja *glazbu* – glazbene se vrste i forme, zapravo općenito sve glazbene pojave, obrađuju u cjelini te se prema Rojku (2001) umjesto u povijesni kontekst, stavljaju u sadašnji trenutak. Autor nadalje objašnjava prednosti i nedostatke ovih dvaju modela. Dijakronijski model najviše odgovara sastavljačima programa, koji nastavne teme naprosto preuzimaju iz povijesti glazbe te ih raspoređuju po razredima. Ovakav model pogodan je i za učitelje jer ne iziskuje preveliku pripremu, a učenicima daje cjelovit prikaz razvoja glazbe u povijesti. Nedostatak dijakronijskog modela je nesuglasje s interesima učenika, pretjerana opširnost sadržaja, verbalizam te manje mogućnosti variranja nastavnog rada. S druge strane, sinkronijski je model prilagođen interesima učenika, glazba je na prvom mjestu te učiteljima pruža priliku za kreativnu i raznoliku pripremu, a potom i realizaciju nastave. Ovakav model može predstavljati problem i veliki izazov tijekom sastavljanja programa te planiranja svakog nastavnog sata, a također iziskuje i timski rad (Rojko, 2001).

Bez obzira na to koji se model koristi, nastavne metode prilikom obrade novih sadržaja u nastavi glazbe trebaju biti suvremene, motivirajuće te zanimljive učenicima. Pritom se mogu koristiti već navedene aktivnosti poput glazbenih igara, pomoću kojih će učenici na zabavan i zanimljiv način naučiti te zapamtiti nove sadržaje. Također, mogu se primjenjivati dokumentarni, igrani i crtani filmovi koji prikazuju život i rad skladatelja, obilježja određenog glazbala, glazbene ili glazbeno-scenske vrste te bilo koje „glazbene“ teme.

Međutim, jedna od ključnih metoda pri obradi, a jednako tako i ponavljanju sadržaja jest *metoda razgovora* – to vrijedi za nastavu Glazbene kulture, ali i nastavni proces općenito. Učitelj je u ovom slučaju posrednik između glazbe i učenika te je cilj ove metode postići

dvosmjernu komunikaciju koja će pospješiti aktivnost učenika. Ova se metoda može podijeliti u nekoliko kategorija:

- *Katehetički razgovor*, koji se sastoji od kratkih i jasnih pitanja te odgovora. U nastavi Glazbene kulture može se koristiti tijekom aktivnoga slušanja, ponavljanja određenog gradiva ili provjere znanja. Učitelj može postavljati određena pitanja poput *Kakva je dinamika?* ili *Kako se zove ovo glazbeno djelo?* Dakle, postavljanjem konkretnih pitanja od učenika se očekuje i konkretan odgovor;
- *Razvojni razgovor*, koji podrazumijeva osmišljavanje poticajnih pitanja, to jest potpitanja koja će učenike usmjeravati do točnog odgovora. Ovakav razgovor potiče učenike na suradnju i pojačanu aktivnost, ne ostavljajući im prostor za „udaljavanje“ od točnog odgovora;
- *Slobodni razgovor*, koji je sličan razgovoru iz svakidašnjice. Učenici mogu obrazložiti svoje odgovore, mišljenja i stavove. Također, slobodnim se razgovorom može pokrenuti određena rasprava koja će potaknuti i druge učenike da iznesu svoje stavove. Ovakva metoda razgovora kod učenika razvija strpljenje, pozornost te uzajamno slušanje;
- *Diskusija*, kao metoda razgovora koja se još naziva i debatom. Ovdje učenici raspravljaju o određenim temama koje je poželjno prethodno najaviti. Teme su uglavnom aktualne, iz svakodnevnog života. U nastavi Glazbene kulture trebale bi, dakako, biti povezane s glazbom. Primjer jedne glazbene teze o kojoj se može povesti rasprava je *Glazba pozitivno utječe na ljude*. Za provedbu rasprave su potrebne dvije suprotstavljene strane. Jedna strana je „za“ te iznosi argumente kako glazba doista pomaže ljudima, a druga strana je „protiv“ te osporava tezu, iznoseći argumente i činjenice koje pokazuju da je glazba štetna. U ovakvim raspravama često dolazi do svađa, ali učitelj treba kontrolirati situaciju te učenike naučiti strpljenju i važnosti uvažavanja tuđih uvjerenja i stavova;
- *Oluja pitanja*, koja se još naziva i *olujom mozgova* (eng. *brainstorming*), metoda je koja uključuje različite misli, ideje i asocijacije. Pritom nema ispravljanja učeničkih odgovora, svaka zamisao je dobrodošla. Iz tog je razloga ova metoda razgovora vrlo poželjna u razredu, pogotovo kod učenika koji imaju određene probleme ili strahove u izražavanju vlastitih stavova. *Oluja mozgova* kod učenika razvija kreativnost i maštovitost te ih ohrabruje i potiče na aktivnost (Jelavić, 2008).

2. 3. 8. Primjena informacijsko-komunikacijske tehnologije u nastavi glazbe

Informacijsko-komunikacijska tehnologija (IKT) nije nastavna aktivnost u užem smislu te riječi, ali je u ovom radu izdvojena zbog njezine sve veće važnosti i zastupljenosti u nastavi. IKT se može primjenjivati korištenjem svih metoda i realizacijom svih dosad navedenih aktivnosti. Prema aktualnom kurikulumu (MZO, 2019), suvremena nastava glazbe zahtijeva primjenu IKT-a, što uključuje učenje i poučavanje uz pomoć računalnih programa te raznih aplikacija namijenjenih razvijanju glazbenih znanja i vještina. Digitalni udžbenici, kvizovi ili glazbene igrice samo su neki od primjera mrežnih alata uz koje učenici mogu proširiti svoje znanje.

Digitalni udžbenici ili e-udžbenici obuhvaćaju dodatne nastavne materijale o određenom sadržaju koji se obrađuje u nastavi, a u novije vrijeme e-udžbenike nadopunjuju ili zamjenjuju *digitalni obrazovni sadržaji* (DOS). Bilo da je riječ o e-udžbeniku ili digitalnim obrazovnim sadržajima, možemo izdvojiti dva ključna obilježja koja u novije vrijeme doprinose kvaliteti nastave glazbe:

- a. multimedijalnost materijala – povezanost tekstova, slika i medijskih zapisa;
- b. mogućnost korištenja materijala *online* i *offline*.

Među materijalima se mogu pronaći audiozapisi i videozapisi klasične, popularne i tradicijske glazbe, a također i zanimljivi interaktivni kvizovi za ponavljanje naučenog gradiva. Kvizovi su vrlo popularni u nastavi te postoji i mnogo mrežnih alata u kojima se isti mogu izraditi. Primjer jednog takvog alata je *Kahoot*¹. U ovoj aplikaciji, potrebno je prvotno izraditi kviz koji će učenici, pomoću svojih mobitela ili tableta, rješavati na satu. Učenici se, rješavajući kviz, mogu međusobno natjecati u broju točnih odgovora, što ovakav vid ponavljanja gradiva čini još uspješnijim i zanimljivijim. Nadalje, postoje i razne glazbene igrice poput *Letećih instrumenata*, *Orašara* ili *Četiriju godišnjih doba*, koje su korisne pri upoznavanju muzikoloških sadržaja te razlikovanju i prepoznavanju glazbenih sastavnica (Stojić, 2019). Programi poput *Glogster*² ili *Canva*³ učenicima omogućuju izradu plakata ili prezentacija, a pri samoj izradi se mogu koristiti slike, audio i videozapisi te animacije. U nastavi Glazbene kulture ovi se alati mogu iskoristiti prilikom prezentiranja skladatelja, glazbenih razdoblja, glazbenih vrsta i drugih, učenicima zanimljivih tema. Aplikacije poput *Zooma*⁴, *Yammera*⁵ ili

¹ <https://kahoot.com/> (pristupljeno:23. lipnja 2020.)

² <http://edu.glogster.com/> (pristupljeno:23. lipnja 2020.)

³ https://www.canva.com/hr_hr/ (pristupljeno:23. lipnja 2020.)

⁴ <https://zoom.us/> (pristupljeno:23. lipnja 2020.)

⁵ <https://www.microsoft.com/hr-hr/microsoft-365/yammer/yammer-overview> (pristupljeno:23. lipnja 2020.)

*Webinara*⁶ služe, između ostalog, za povezivanje učenika u virtualne učionice, slanje domaćih zadaća ili obavijesti. Ovakve aplikacije od velikog su značaja kao dobrodošlo obogaćenje redovnoj nastavi, ali i u kriznim vremenima kada je odlazak u školu onemogućen. Naime, zbog pandemije uzrokovane virusom Covid-19, učenje uz pomoć IKT-a više nije bila stvar izbora, već je to bio jedini mogući način održavanja redovne nastave.

Naposljetku, primjena digitalne tehnologije olakšava rad učiteljima i učenicima zbog lakšeg pristupa glazbenim sadržajima. Važno je informatički obrazovati i učitelje i učenike, kako bi se potencijali koje nam tehnološke mogućnosti pružaju potpuno iskoristili. Potrebno je dodati da se tehnologija iz dana u dan razvija i mijenja, međutim, nikako ne može zamijeniti ulogu učitelja. Ovaj zaključak može se primijeniti na odgojno-obrazovni proces u cijelosti, ali posebno i na nastavu glazbe koja se temelji na iskustvu učenika koje se, uz metodički vođeno aktivno slušanje, realizira putem opisanih praktičnih aktivnosti na satu.

2. 4. Provjera postignute razine ishoda učenja

Kao i u slučaju svih ostalih školskih predmeta, nastava Glazbene kulture se ne može sagledati u cijelosti bez uzimanja u obzir vrednovanja učeničkih postignuća. To se nikako ne odnosi isključivo na ocjenjivanje učenika, nego i na razmatranje izlaznih kompetencija koje želimo postići, a koje su od neprocjenjivog značaja za razvoj pojedinca i nadilaze okvire sadržaja predmeta. Prema *Pravilniku o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi* (2010), provjera znanja je procjena stečenih kompetencija na određenom nastavnom predmetu tijekom školske godine. Provjere se mogu realizirati u pisanom ili usmenom obliku. Usmene provjere znanja mogu se provoditi na svakom nastavnom satu, u načelu bez najave, ali ne smiju biti dulje od deset minuta po svakom učeniku. Pisane provjere znanja mogu se razlikovati po trajanju i opsegu sadržaja. Kratke pisane provjere manjeg su opsega te je njihovo maksimalno trajanje svega petnaest minuta. Klasična pisana provjera većeg je opsega te traje duže od petnaest minuta, najčešće cijeli školski sat. Prema Rojku (1997), nastava Glazbene kulture bi bila idealna bez provjera znanja i vrednovanja učenika. Kao razlog drugačijeg pristupa u praksi, koji i dalje podrazumijeva testiranje i brojčano ocjenjivanje učenika, Rojko navodi sljedeće: „Ipak, kako danas stvari stoje, eventualno ukidanje ocjene još bi više urušilo ionako slab ugled glazbene nastave jer bi to bio izravan čin podjele nastavnih predmeta na važne i na sporedne. Takvo, pak, stanje

---

⁶<https://www.srce.unizg.hr/webinari> (pristupljeno: 23. lipnja 2020.)

stvari odrazilo bi se, jasno, i na srozavanje ugleda učitelja glazbe. Dolazimo tako do još jedne nijanse spomenutoga paradoksa: ocjenom štitimo „dostojanstvo“ struke! Ostajemo ravnopravni s ostalim predmetima!“ (Rojko, 1997, 13)

Nastava Glazbene kulture specifična je spram ostalih nastavnih predmeta te se postavlja pitanje kako provoditi provjere znanja te koje komponente vrednovati. Učenici nemaju jednako razvijene glazbene sposobnosti, niti se od njih kao „neglazbenika“ to može očekivati: tu činjenicu treba imati na umu prilikom svake provjere znanja. Prema tome, pjevanje, sviranje ili glazbeno stvaralaštvo ne bi se trebali ocjenjivati. Prema *Kurikulumu za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije* (MZO, 2019), vrednovanje učenika treba se odvijati prirodno, ne stvarajući stresnu situaciju jer je u aktivnom muziciranju bitniji proces od krajnjeg rezultata. Nadalje, spominju se tri vrste vrednovanja: (1) *vrednovanje za učenje* – ne rezultira ocjenom, već razmjenom informacija o učenju i rezultatima učenja, (2) *vrednovanje kao učenje* – temelji se na ideji da učenici uče vrednovanjem i (3) *vrednovanje naučenog* – označava procjenu usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda nakon određenog razdoblja učenja i poučavanja (MZO, 2019). Ono što učitelj može ocijeniti je prepoznavanje glazbenih primjera i glazbenih pojava aktivnim slušanjem glazbe i (inter)aktivnim sudjelovanjem u raspravi. Također, može se ocijeniti zalaganje i trud učenika. Provjera prepoznavanja glazbenih djela može se provoditi pisanim i usmenim putem. Nadalje, muzikološki se sadržaji ne bi trebali provjeravati klasičnim ispitom, gdje učenici trebaju naučiti određene definicije, već bi sve glazbene pojave trebali prepoznati slušajući glazbena djela. Prema tome, teorijsko bi se „testiranje“ trebalo zamijeniti praktičnim, pomoću glazbenih primjera i aktivnoga slušanja, a na učitelju je da odredi hoće li provjera biti u pisanom ili usmenom obliku.

Kao i sve nastavne aktivnosti u nastavi Glazbene kulture, provjera znanja se može (i treba) provoditi na kreativan i zanimljiv način koji će učenicima biti manje stresan. Jedan od načina je provjera znanja pomoću kartica. Učitelj treba izraditi kartice na kojima će pisati karakteristike određene skladbe poput dinamike, tempa, glazbenog oblika, glazbene vrste ili izvođačkog sastava. Učenici će prilikom slušanja primjera pronaći odgovarajuću karticu te je zalijepiti na hamer-papir koji im je učitelj prethodno podijelio. Pri kraju provjere, učenici se samo trebaju potpisati na papir te predati učitelju. Postupak se može i obrnuti: učitelj će na papiru napisati nazive skladbi koje će se slušati, a učenici trebaju izraditi svoje kartice na kojima će navesti karakteristike skladbe koja se sluša u tom trenutku. Provjera znanja se može provoditi i putem glazbenih igara. Primjerice, na podu se mogu napisati ili nacrtati glazbena obilježja te učenik, nakon što odsluša primjer, treba skočiti na određena mjesta koja

odgovaraju karakteristikama skladbe. Ova se igra može isplanirati „u nastavcima“ i igrati nekoliko nastavnih sati zaredom.

Zaključno, vrednovanje ne treba planirati, niti izvoditi na bilo koji način odvojeno, već ga treba usko povezati s planiranim i realiziranim aktivnostima u nastavi. S obzirom na to da nastava glazbe ima važnu odgojnu komponentu, vrednovanje učenika će se samo manjim dijelom temeljiti na provjeri njihova znanja, a još manje na procjenjivanju sposobnosti/vještina. Stoga, stav i ponašanje učenika velikim dijelom pridonose konačnoj (pr)ocjeni.

Sam pregled glazbenih aktivnosti može nam sugerirati kako će se učenici prilikom određenih aktivnosti ponašati. Tijekom aktivnosti koje učenike aktiviraju i koje su im zabavne (pjevanje, sviranje, ples i pokret, igre), manja je vjerojatnost da će im biti dosadno te da će imati negativne promjene u ponašanju. S druge strane, tijekom takvih aktivnosti učenici se previše opuste te se prvotno uzbuđenje pretvori u neprimjerno ponašanje koje dovodi do kaosa u razredu što otežava daljnju provedbu aktivnosti. U aktivnostima u kojima učenici nisu fizički aktivni – poput slušanja glazbe, obrade novih sadržaja te korištenja IKT-a – moguća je potpuna pasivizacija učenika, ukoliko nisu zainteresirani, pa su oni samo naizgled „pristojniji“. Tijekom ovakvih aktivnosti, negativni obrasci ponašanja mogu se očitovati kao neposluh, pogotovo ako učenici glasno daju do znanja da im se ne sluša određena glazba ili im se ne sviđa određeni sadržaj. Često nije problem u nezanimljivosti sadržaja, nego u nezanimljivosti prezentacije tih istih sadržaja koji se, uglavnom, predstavljaju putem frontalnog izlaganja koje uopće nije usklađeno s prirodom predmeta Glazbena kultura. Potrebno je naglasiti da su navedeni stavovi i moguća ponašanja učenika na satu Glazbene kulture samo pretpostavke koje je potrebno dodatno istražiti u nastavi.

3. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE: NASTAVNE AKTIVNOSTI PREDMETA GLAZBENA KULTURA I PONAŠANJE UČENIKA U TRIMA ZAGREBAČKIM OSNOVNIM ŠKOLAMA

U teorijskom dijelu rada opisani su obrasci ponašanja i poremećaji u ponašanju učenika te je napravljen pregled svih glazbenih aktivnosti u nastavi Glazbene kulture. Naposljetku, stvorene su određene pretpostavke o povezanosti glazbenih aktivnosti s obrascima učeničkoga ponašanja. Kako bi se došlo do konkretnih spoznaja, u okviru istraživanja će se osobni stavovi prema predmetu te ponašanje učenika triju zagrebačkih osnovnih škola empirijski dovesti u vezu s glazbenim aktivnostima. Ispitat će se uolikoj mjeri glazbene aktivnosti utječu na učenike te koje aktivnosti izazivaju pozitivne, a koje negativne obrasce ponašanja.

3. 1. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Cilj istraživanja je ispitivanje suodnosa između odabranih i realiziranih glazbenih aktivnosti i ponašanja učenika kao rezultata tih aktivnosti. Potrebno je istražiti u kojoj mjeri odabir aktivnosti u nastavi Glazbene kulture utječe na ponašanje učenika. Sukladno tome, postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

- Utječu li glazbene aktivnosti na ponašanje učenika?
- Koje glazbene aktivnosti kod učenika izazivaju pozitivne obrasce ponašanja?
- Koje glazbene aktivnosti kod učenika izazivaju negativne obrasce ponašanja?
- Ponašaju li se učenici na Glazbenoj kulturi jednako kao na drugim predmetima?
- Utječu li ostali čimbenici na ponašanje učenika?

Uz navedena pitanja, zanimao nas je i generalni stav učenika prema nastavi Glazbene kulture i koji sve (planirani ili neplanirani) čimbenici utječu na formiranje stava prema predmetu.

3. 2. Metodologija istraživanja

3. 2. 1. Uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno u trima osnovnim školama u gradu Zagrebu: *Osnovnoj školi Izidora Kršnjavoga*, *Osnovnoj školi Pavleka Miškine* i *Osnovnoj školi Zapruđe*. Istraživanje se sastojalo od dva dijela. U prvom je dijelu sudjelovalo 274 učenika (tablica 2) koji su ispitani anonimnim anketnim upitnikom. U drugom su dijelu sudjelovale tri učiteljice Glazbene kulture koje su ispitane metodom polustrukturiranog intervjua.

Struktura uzorka u prvome dijelu istraživanja je sljedeća: U *Osnovnoj školi Izidora Kršnjavoga* u četvrtom razredu anketni upitnik ispunilo je četrnaest (14) učenika, a od toga sedam (7) dječaka i sedam (7) djevojčica. U petom razredu anketni upitnik ispunilo je ukupno sedamnaest učenika, a od toga osam (8) dječaka i devet (9) djevojčica. U šestom razredu anketni upitnik ispunilo je deset (10) dječaka i jedanaest (11) djevojčica, što daje ukupan broj od dvadeset jednog (21) učenika. U sedmom razredu anketni upitnik ispunilo je sedamnaest (17) učenika, šest (6) dječaka i jedanaest (11) djevojčica. U osmom razredu anketni upitnik ispunio je dvadeset jedan (21) učenik, a od toga četrnaest (14) dječaka i sedam (7) djevojčica.

U *Osnovnoj školi Pavleka Miškine* u četvrtom je razredu anketni upitnik ispunilo devetnaest (19) učenika, osam (8) dječaka i jedanaest (11) djevojčica. U petom razredu ukupan broj učenika koji su ispunili anketni upitnik je dvadeset (20), a od toga osam (8) dječaka i dvanaest (12) djevojčica. U šestom razredu anketni je upitnik ispunilo osamnaest (18) učenika, deset (10) dječaka i osam (8) djevojčica. U sedmom je razredu anketni upitnik ispunilo ukupno devetnaest (19) učenika, osam (8) dječaka i jedanaest (11) djevojčica, a u osmom razredu ukupan broj učenika koji su ispunili anketni upitnik je dvadeset dva (22), a od toga četrnaest (14) dječaka i osam (8) djevojčica.

U *Osnovnoj školi Zapruđe* je šesnaest (16) učenika četvrtog razreda ispunilo anketni upitnik, a od toga deset (10) dječaka i šest (6) djevojčica. U petom je razredu anketni upitnik ispunilo dvanaest (12) učenika, osam (8) dječaka i četiri (4) djevojčice. U šestom je razredu ukupni broj učenika koji su ispunili anketni upitnik osamnaest (18), a od toga deset (10) dječaka i osam (8) djevojčica. U sedmom je razredu dvadeset i osam (28) učenika ispunilo anketni upitnik, a od toga šesnaest (16) dječaka i dvanaest (12) djevojčica. U osmom razredu anketni je upitnik ispunilo dvanaest (12) učenika, šest (6) dječaka i šest (6) djevojčica.

Tablica 2: Uzorak istraživanja

škola	razred	spol		broj anketiranih učenika u razredu	broj anketiranih učenika u školi	ukupan broj anketiranih učenika
		M	Ž			
Osnovna škola Izidora Kršnjavog	4. razred	7	7	14	90	274
	5. razred	8	9	17		
	6. razred	10	11	21		
	7. razred	6	11	17		
	8. razred	14	7	21		
Osnovna škola Pavleka Miškine	4. razred	8	11	19	98	
	5. razred	8	12	20		
	6. razred	10	8	18		
	7. razred	8	11	19		
	8. razred	14	8	22		
Osnovna škola Zaprude	4. razred	10	6	16	86	
	5. razred	8	4	12		
	6. razred	10	8	18		
	7. razred	16	12	28		
	8. razred	6	6	12		

3. 2. 2. Postupak i instrumenti istraživanja

Prvi dio istraživanja realiziran je pomoću anketnoga upitnika (prilog 1). Prvi dio upitnika sadrži upute za rješavanje upitnika te opće podatke učenika: naziv škole, razred i spol učenika. Drugi dio sadrži osam pitanja zatvorenog, otvorenog te kombiniranog tipa (tablica

3). Prilikom sastavljanja anketnog upitnika, pazilo se na to da su pitanja jasna i jednoznačna te se, imajući u vidu da je koncentracija djece nešto kraća u odnosu na odrasle osobe, pazilo i na opsežnost anketnog upitnika. Nakon kontaktiranja škola, dogovoreno je vrijeme i mjesto ispitivanja. Anketiranje učenika provodilo se na satu Glazbene kulture, a anketne upitnike učenicima su podijelile učiteljice Glazbene kulture. Učenicima je rečeno da je anketiranje anonimno te da na pitanja odgovaraju iskreno.

Tablica 3: Pitanja u anketnom upitniku

vrsta pitanja	br.	Pitanje
skala procjene	1.	Voliš li nastavu Glazbene kulture? Procijeni na skali od 1 do 5, s time da je 1 najniža, a 5 najviša vrijednost.
kombinirani tip pitanja	2.	Smatraš li nastavu Glazbene kulture korisnom za tvoje obrazovanje i razvoj? Procijeni na skali od 1 do 5, s time da je 1 najniža, a 5 najviša vrijednost. Ukratko obrazloži svoj odgovor.
	3.	Zaokruži glazbene aktivnosti koje ti se najviše sviđaju te ukratko obrazloži svoj odabir. a) pjevanje b) sviranje c) slušanje d) plesanje e) glazbene igre f) glazbeno stvaralaštvo g) obrada novih sadržaja
	4.	Zaokruži glazbene aktivnosti koje ti se sviđaju te ukratko obrazloži svoj odabir. a) pjevanje b) sviranje c) slušanje d) plesanje e) glazbene igre f) glazbeno stvaralaštvo g) obrada novih sadržaja
	5.	Što osjećaš tijekom trajanja tvoje omiljene aktivnosti? a) uzbuđenje b) veselje c) dosadu d) ravnodušnost
zatvoreni tip pitanja	6.	Što osjećaš tijekom trajanja aktivnosti koja ti se ne sviđa? a) dosadu b) ljutnju c) tugu d) ravnodušnost
	7.	U nekoliko rečenica opiši svoje ponašanje u nastavi Glazbene kulture.
otvoreni tip pitanja	8.	Smatraš li da se tvoje ponašanje u nastavi Glazbene kulture razlikuje od ponašanja na ostalim predmetima? Opiši razlike u nekoliko rečenica.

Anketiranje je u prosjeku trajalo deset minuta. Rezultati dobiveni anketiranjem učenika analizirali su se kvalitativnom i kvantitativnom metodologijom. Pitanja zatvorenog tipa, skala procjene te pitanja kombiniranog tipa analizirala su se kvantitativnom metodom, s time da je za kombinirani tip pitanja dodatno primijenjen kvalitativni pristup. Pitanja otvorenog tipa analizirala su se kvalitativnom metodom – redukcijom podataka te prikazivanjem i opisivanjem dobivenih rezultata uz mjestimični prikaz izravnih citata anketiranih učenika (Williams, 2007).

Drugi dio istraživanja temeljio se na polustrukturiranom intervjuu. Istraživanju je prethodila izrada polustrukturiranog protokola (tablica 4) pomoću kojega se, kao i u anketnom upitniku, ispitivao suodnos glazbenih aktivnosti i ponašanja učenika.

Tablica 4: Protokol za intervju

TEMA		ključna pitanja	dodatna pitanja
Uvod Pozdravljanje sugovornika, upoznavanje sugovornika s temom intervjuja te svrhom provođenja intervjuja.			
I.	Stavovi učenika o nastavi Glazbene kulture	Kakvi su stavovi učenika o Glazbenoj kulturi? Razlikuju li se stavovi današnjih učenika od stavova prijašnjih generacija?	Što sve utječe na stav učenika o Nastavi Glazbene kulture? Mislite li da sve veći utjecaj medija i tehnologije, također, utječe na stavove učenika?
II.	Pozitivni obrasci ponašanja učenika	Koji su to pozitivni obrasci ponašanja učenika s kojima ste se susreli u vašem radu u školi?	Kako se ponašaju učenici na vašem satu?
III.	Negativni obrasci ponašanja učenika	S kojim oblicima negativnog ponašanja ste se dosad susreli?	Jeste li doživjeli da učenik radi nered u razredu za vrijeme vašeg sata? Je li bilo agresivne djece, koja su vrijeđala vas i ostale učenike?
IV.	Povezanost ponašanja učenika s glazbenim aktivnostima u nastavi Glazbene kulture	Utječu li glazbene aktivnosti na ponašanje učenika? Kako?	Kako se učenici ponašaju za vrijeme izvođenja aktivnosti koja im se sviđa? Kako se učenici ponašaju za vrijeme izvođenja aktivnosti koja im se ne sviđa?
V.	Utjecaj ostalih čimbenika na promjene u ponašanju učenika	Mislite li da neki drugi čimbenici, osim aktivnosti u nastavi Glazbene kulture, mogu utjecati na ponašanje učenika? Koji?	Postoje li promjene u ponašanju učenika u odnosu na jutarnju i poslijepodnevnu smjenu? Kako se učenici ponašaju kada je Glazbena kultura prvi sat, a kako kada je, na primjer, šesti sat?
Kraj Zahvala sugovorniku na izdvojenom vremenu i trudu.			

Polustrukturirani protokol za intervju sastojao se od sljedećih tema:

1. stavovi učenika o nastavi Glazbene kulture;
2. pozitivni obrasci ponašanja učenika;
3. negativni obrasci ponašanja učenika;
4. povezanost ponašanja učenika s glazbenim aktivnostima u nastavi Glazbene kulture;
5. utjecaj ostalih čimbenika na promjene u ponašanju učenika.

Glavnim su temama dodana i ključna (neizostavna) pitanja koja su postavljena svim sudionicama drugoga dijela istraživanja, a priložena su i dodatna pitanja koja su se – ne nužno zadanim redoslijedom – pojavila tijekom intervjua.

Nadalje, slijedio je odabir i kontaktiranje učitelja te dogovor oko termina i lokacije provedbe intervjua. Intervjuiranje je provedeno u ožujku 2021. godine⁷ u prostorima škola, uz prethodnu dozvolu ravnatelja škola te strogo pridržavanje aktualnih epidemioloških mjera. Intervju je sniman diktafonom te su vođene popratne bilješke. Intervjui su u prosjeku trajali 45 minuta. Po završetku intervjuiranja dobiveni rezultati analizirali su se pomoću snimke (eng. *tape-based analysis*), popratnih bilješki (eng. *note-based analysis*) te prema sjećanju istraživačice (eng. *memory-based analysis*). Također, podaci su se, kao i kod pitanja otvorenog tipa u anketnom upitniku, analizirali kvalitativnom metodom. Intervjui nisu u cijelosti transkribirani već su napravljeni sažetci te su izdvojeni citati (Galleta, 2013).

---

⁷ Učiteljica iz Osnovne škole Zaprude (16. ožujka 2021.), učiteljica iz Osnovne škole Pavleka Miškine (18. ožujka 2021.), učiteljica iz Osnovne škole Izidora Kršnjavoga (29. ožujka 2021.)

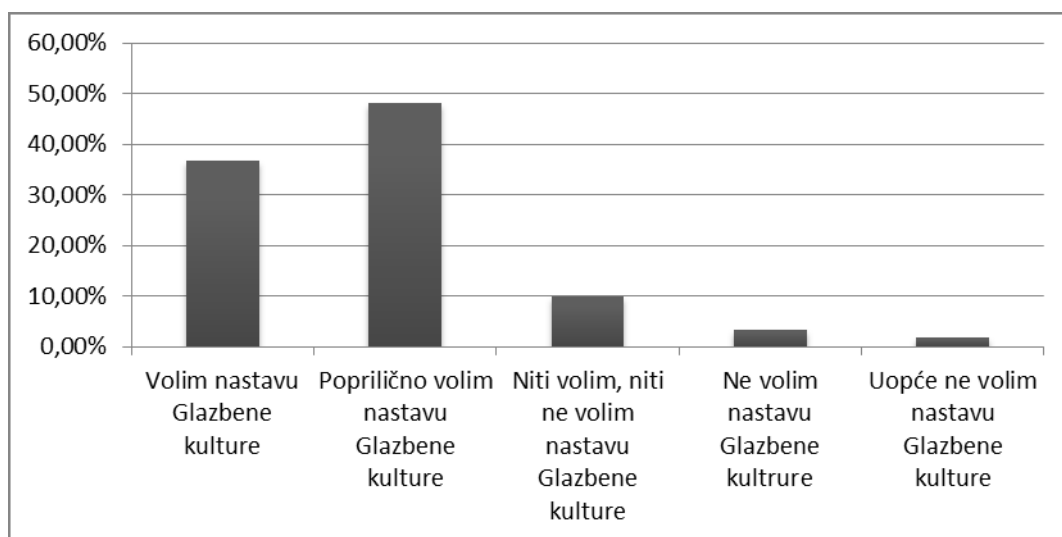
3. 3. Rezultati istraživanja

3. 3. 1. Prvi dio istraživanja: rezultati dobiveni anketiranjem učenika

Prvo pitanje u anketnom upitniku glasilo je *Voliš li nastavu Glazbene kulture?* Učenici su trebali na brojčanoj skali od 1 do 5 dati svoj odgovor. Pritom broj 1 označava najnižu vrijednost na skali procjene, a 5 najvišu vrijednost. Tvrdnje za svaku vrijednost na skali procjene su sljedeće:

- 1 – uopće ne volim nastavu Glazbene kulture
- 2 – ne volim nastavu Glazbene kulture
- 3 – niti volim, niti ne volim nastavu Glazbene kulture
- 4 – poprilično volim nastavu Glazbene kulture
- 5 – volim nastavu Glazbene kulture

Analiza dobivenih rezultata (slika 5) pokazala je da od sveukupnog broja anketiranih učenika (N = 274), 36,86% učenika (N = 101) voli nastavu Glazbene kulture, dok 48,18% učenika (N = 132) poprilično voli nastavu Glazbene kulture. Manji broj učenika, njih 9,85% (N = 27) niti voli, niti ne voli nastavu Glazbene kulture. Samo 3,28% učenika (N = 9) ne voli Glazbenu kulturu, dok se 1,82% učenika (N = 5) izjasnilo da uopće ne voli nastavu Glazbene kulture.

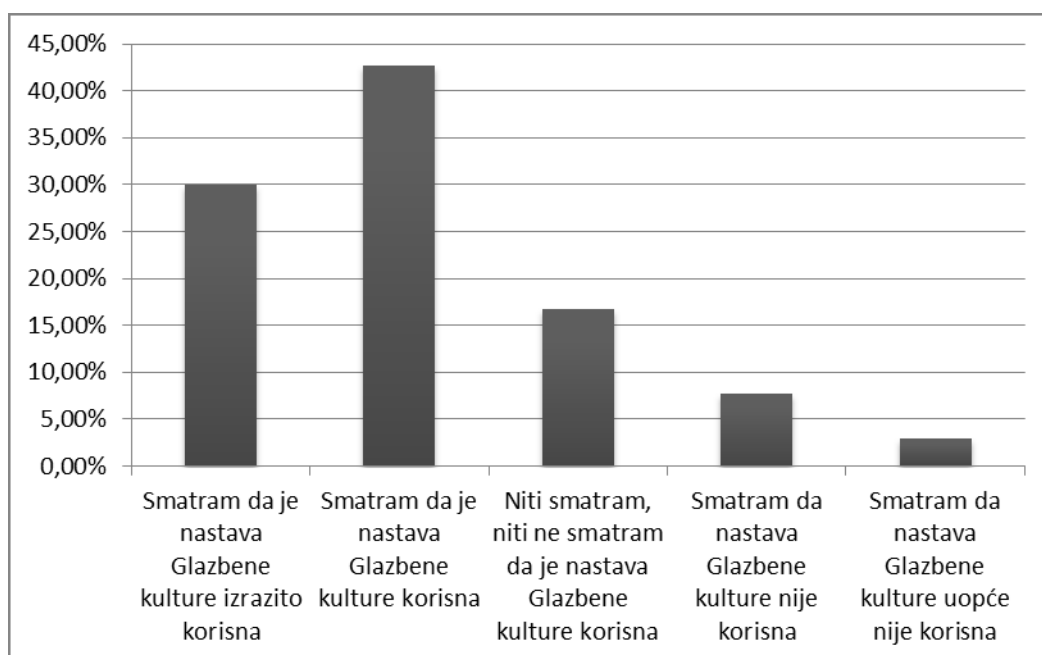

Slika 5: Prikaz odgovora na prvo pitanje u anketnom upitniku

Drugo je pitanje glasilo *Smatraš li nastavu Glazbene kulture korisnom za tvoje obrazovanje i razvoj?* Od učenika se tražilo da na brojčanoj skali, kao i u prethodnom pitanju, zaokruže broj od 1 do 5 te im je ponuđen tekstualni okvir kako bi obrazložili svoju odabir. Tvrdnje za svaku vrijednost na skali procjene su sljedeće:

- 1 – nastava Glazbene kulture uopće nije korisna za moje obrazovanje i razvoj
- 2 – nastava Glazbene kulture nije korisna za moje obrazovanje i razvoj
- 3 – niti smatram, niti ne smatram da je nastava Glazbene kulture korisna za moje obrazovanje i razvoj
- 4 – nastava Glazbene kulture poprilično je korisna za moje obrazovanje i razvoj
- 5 – nastava Glazbene kulture korisna je za moje obrazovanje i razvoj

Od ukupnog broja ispitanih učenika (N = 274), 29,93 % učenika (N = 82) smatra da je nastava Glazbene kulture izrazito bitna za njihovo obrazovanje i razvoj. Nešto više učenika, točnije njih 42,70% (N = 117) ne smatra nastavu Glazbene kulture izrazito bitnom, ali smatra da će im pomoći u daljnjem obrazovanju. Šestina učenika, njih 16,79% (N = 46) niti smatra, niti ne smatra da je nastava Glazbene kulture važna za njihovo obrazovanje i razvoj. Da nastava glazbene kulture nije važna za njihovo obrazovanje i razvoj, smatra 7,66% učenika (N = 21). Tek 2,92 % učenika (N = 8) smatra da Glazbena kultura uopće nije važna za njihov daljnji razvoj (slika 6).

Slika 6: Prikaz odgovora na drugo pitanje u anketnom upitniku

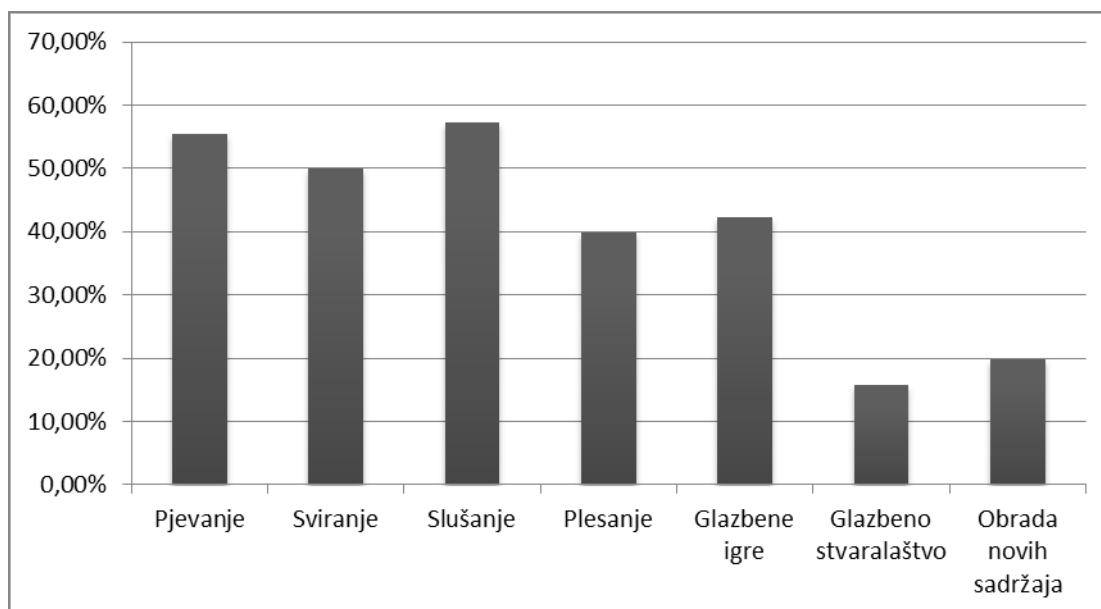
Dodatno su analizirani kratki odgovori učenika pomoću kojih su obrazložili svoju tvrdnju o (ne)korisnosti predmeta Glazbena kultura. Učenici koji su se izjasnili da Glazbenu kulturu smatraju iznimno korisnom te zaokružili vrijednost „5“ na skali procjene, u više su slučajeva napisali da je nastava važna zbog opće kulture. „Puno novih stvari naučimo koje su, uglavnom, opća kultura koju svi trebaju znati“. Također, učenici smatraju da nastava Glazbene kulture razvija njihovu maštu i kreativnost te da pozitivno utječe na njihovo raspoloženje. „Mislim da je korisna jer kada svi pjevamo i učiteljica svira klavir, svi budemo veseli i glazba nas umiruje.“; „Smatram da je nastava Glazbene kulture jako korisna za moje obrazovanje i razvoj zato što se ona sastoji od igre i učenja. Po meni se treba jednako i igrati i učiti. Znači, učiti kroz igru.“ Među odgovorima ispitanika koji su na skali procjene odabrali vrijednost „4“, mogu se izdvojiti sljedeći iskazi: „Smatram da nije toliko važna, ali je važna za razvoj motorike i za razvijanje mozga i razmišljanje na satu.“, „Smatram da je glazbeni važan za naše obrazovanje i da neke osnove trebamo znati, ali ne sada baš u detalje.“ Dodijeljena srednja vrijednost „3“ je iskazana na sljedeći način: „Smatram ju korisnom jer učimo opću kulturu, ali isto ne vidim kada će nam trebati neki sadržaji.“, „Smatram da je Glazbena kultura važna zbog opće kulture, ali mene osobno glazbeni previše ne zanima.“ Stav o tome da predmet *nije koristan* odnosno *uopće nije koristan*, obrazložen je ovako od strane pojedinih ispitanika: „Imam osjećaj da većina ljudi stvarno ne treba znati nešto puno o glazbi kako bi vodili normalan ili vrlo uspješan život.“; „Trebala bi biti izborni predmet zato što nije toliko potrebna za život.“

Treće pitanje glasillo je *Zaokruži glazbene aktivnosti koje ti se najviše sviđaju te ukratko obrazloži svoj odabir*. Učenicima je pritom ponuđeno sedam glazbenih aktivnosti:

1. pjevanje;
2. sviranje;
3. slušanje glazbe;
4. plesanje;
5. glazbene igre;
6. glazbeno stvaralaštvo;
7. obrada novih sadržaja.

Učenicima je također ponuđen tekstualni okvir gdje su mogli obrazložiti svoj odabir. Prema dobivenim rezultatima (slika 7), učenicima je najdraža glazbena aktivnost slušanje glazbe. Od ukupnog broja ispitanih učenika (N = 274), njih 57,30% (N = 157) smatra da im je slušanje najdraža aktivnost. Na drugom mjestu nalazi se pjevanje, točnije 55,47% učenika (N = 152)

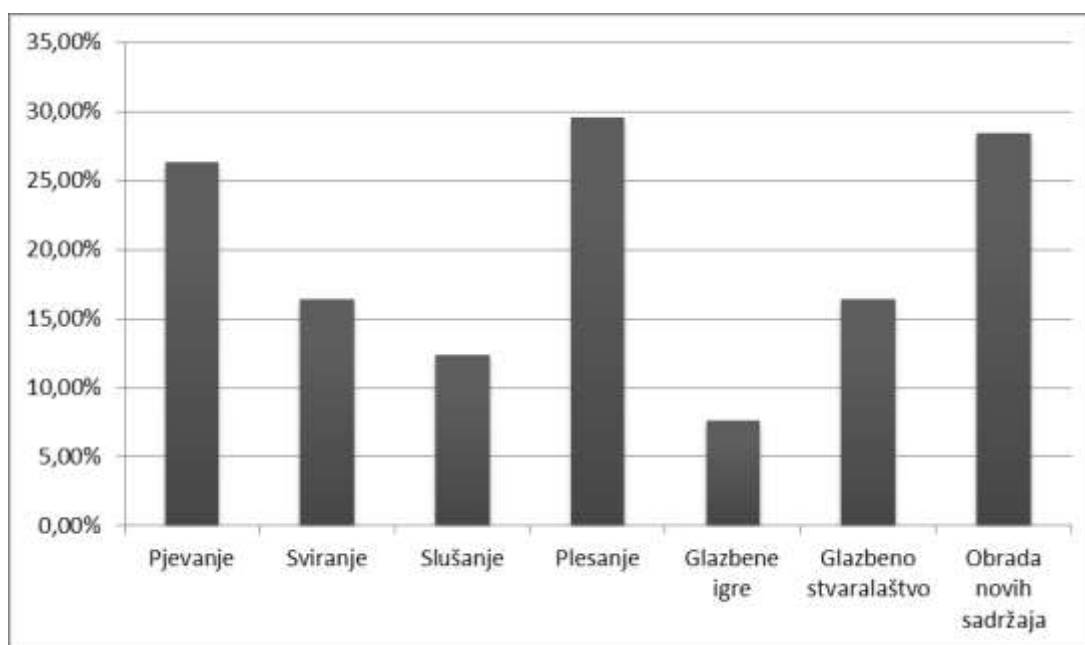
smatra da im je to jedna od dražih aktivnosti. Sviranje je odabralo 50% učenika (N = 137), dok je glazbene igre zaokružilo 42,36% učenika (N = 116). Plesati tijekom nastave Glazbene kulture voli 39,78% učenika (N = 109). Manji broj učenika, točnije njih 19,71% (N = 54) odabralo je obradu novih sadržaja, a tek 15,69% učenika (N = 43) odabralo je glazbeno stvaralaštvo.

Slika 7: Prikaz odgovora na treće pitanje u anketnom upitniku

U ovom su pitanju, također, dodatno analizirani kratki odgovori učenika pomoću kojih su obrazložili vlastite odabire nastavnih aktivnosti. Učenici kojima je slušanje omiljena aktivnost napisali su sljedeće: „Volim razgovarati o glazbi i pričati koje emocije stvara u meni.“, „U tome najviše uživam.“ Učenici koji su odabrali pjevanje opisivali su slične razloge, poput toga da pjevanjem mogu izraziti svoje osjećaje, mogu se opustiti, ali i zabaviti. Iste ili slične razloge učenici su naveli i za sviranje u nastavi Glazbene kulture. Razlog zašto je određeni broj učenika odabrao glazbene igre je taj što na zabavan način mogu naučiti sadržaje koji nisu pretjerano zanimljivi. Učenici kojima je ples jedna od omiljenih aktivnosti izjavili su sljedeće: „Plesanje zbog toga što jednostavno mi je to najzabavnije.“, „Zato što se tada najviše zabavljamo.“, „Zabavno je i zdravo“. Učenici kojima se sviđa aktivnost obrade novih sadržaja, uglavnom su izjavili da je to zbog toga što vole učiti nove stvari. Među odgovorima ispitanika koji su odabrali glazbeno stvaralaštvo može se izdvojiti najučestaliji iskaz: „Glazbeno stvaralaštvo mi je najbolje od svega tog jer je to način da izrazim svoje osjećaje“.

Četvrto pitanje, koje se logički nadovezuje na prethodno, glasilo je *Zaokruži glazbene aktivnosti koje ti se ne sviđaju te ukratko obrazloži svoj odabir*. Dakle, učenicima su, kao i u prethodnom zadatku, ponuđene aktivnosti: pjevanje, sviranje, slušanje, plesanje, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo i obrada novih sadržaja te im je ponuđen tekstualni okvir u kojemu će obrazložiti zašto im se određena aktivnost ne sviđa. Od ukupnog broja anketiranih učenika ($N = 274$), najveći broj učenika, njih 29,56% ($N = 81$) ne voli plesati. Učenici, također, ne vole obradu novih sadržaja. Od ukupnog broja ispitanih učenika ($N = 274$), njih 28,47% ($N = 78$) zaokružilo je ovu nastavnu aktivnost. Pjevanje ne voli 26,28% učenika ($N = 72$), a jednak broj učenika, točnije njih 16,42% ($N = 45$) ne voli sviranje te glazbeno stvaralaštvo. Slušanje je odabralo 12,41% učenika ($N = 34$), a najmanji broj učenika, njih 7,66% ($N = 21$) ne voli glazbene igre (slika 8).

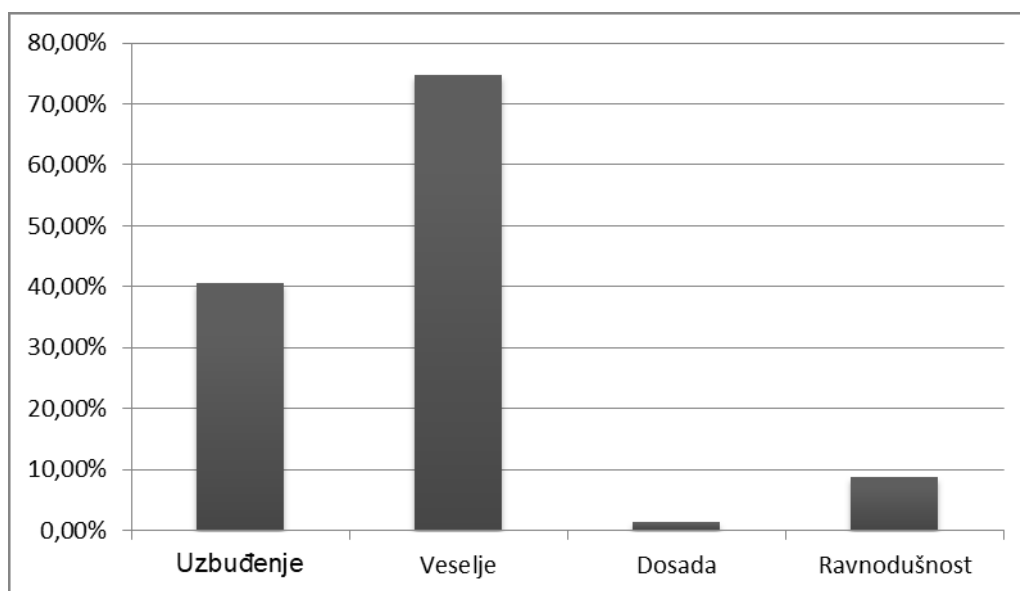

Slika 8: Prikaz odgovora na četvrto pitanje u anketnom upitniku

Kratka obrazloženja ispitanika, o nastavnim aktivnostima koje im se ne sviđaju, dodatno su analizirana. Učenici, koji su odabrali plesanje, izjavili su sljedeće: „Ne volim plesanje zato što sam loš u tome.“; „... zato što mi je neugodno plesati pred drugim učenicima.“; „Ne volim plesati s bilo kime, a pogotovo s curama.“ Učenici koji ne vole obradu novih sadržaja izjavili su da je to ponekad vrlo dosadno jer su im nastavni sadržaji nezanimljivi, a neki učenici tvrde da ne vole učiti nove stvari. Za nastavne aktivnosti pjevanje, sviranje i glazbeno stvaralaštvo učenici su, uglavnom, navodili sljedeće: „Smatram da nisam

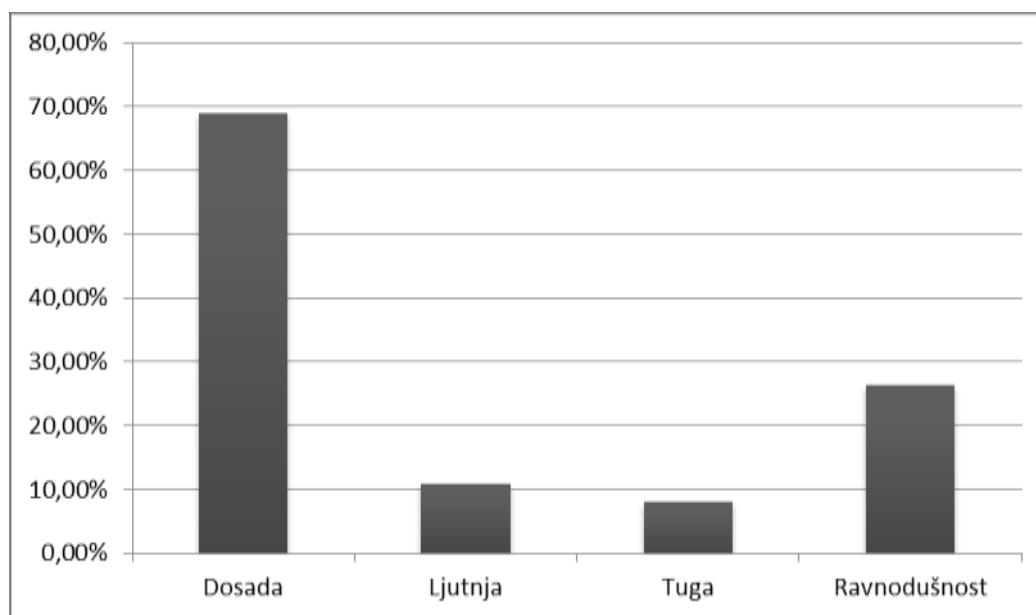
dobar u tome“. Također, pojedini su učenici naveli i da im je to teško. Iako je slušanje omiljena aktivnost većini učenika, manji broj učenika ipak ne voli slušati glazbu u nastavi Glazbene kulture, a obrazloženja su uglavnom ista: „Ne volim baš slušanje zato što mi je nekad dosadno.“ Dosada je, također, razlog zašto manji broj učenika ne voli glazbene igre.

Peto pitanje glasillo je *Što osjećaš tijekom trajanja tvoje omiljene aktivnosti?* Učenicima su ponuđena četiri odgovora: uzbuđenje, veselje, dosada i ravnodušnost te su trebali zaokružiti jedan ili više odgovora, ovisno o tome što osjećaju za vrijeme omiljenih aktivnosti. Od ukupnog broja ispitanih učenika (N = 274) (slika 9), najveći broj učenika, njih 74,82% (N = 205) zaokružilo je da tijekom omiljene aktivnosti osjeća veselje, a nešto manje učenika, točnije, njih 40,51% (N = 111) osjeća uzbuđenje prilikom izvođenja omiljenih aktivnosti. Ravnodušnost je odabralo 8,76% učenika (N = 24), a 1,46% učenika (N = 4) osjeća dosadu unatoč tomu što izvode omiljenu aktivnost.

Slika 9: Prikaz odgovora na peto pitanje u anketnom upitniku

Šesto pitanje u anketnom upitniku glasillo je *Što osjećaš tijekom trajanja aktivnosti koja ti se ne sviđa?* Učenicima su ponuđena četiri odgovora: dosada, ljutnja, tuga i ravnodušnost te su, kao i u prethodnom pitanju, trebali zaokružiti jedan ili više odgovora. Prema dobivenim rezultatima (slika 10), od ukupnog broja anketiranih učenika (N = 274), najveći broj učenika, njih 69,98% (N = 189) osjeća dosadu tijekom trajanja aktivnosti koja im se ne sviđa. Ravnodušno je 26,28% učenika (N = 72), dok ljutnju osjeća 10,95% učenika (N = 30). Nešto manji broj učenika, njih 8,03% (N = 22) osjeća tugu tijekom izvođenja aktivnosti koja im se ne sviđa.

Slika 10: Prikaz odgovora na šesto pitanje u anketnom upitniku

Sedmi zadatak glasio je *U nekoliko rečenica opiši svoje ponašanje u nastavi Glazbene kulture*. Učenicima je ponuđen tekstualni okvir u kojemu su opisivali svoje ponašanje. Učenici su, uglavnom, pisali da se u nastavi Glazbene kulture ponašaju pristojno te da sudjeluju u nastavi. „Na nastavi Glazbene kulture ponašam se pristojno te radim što mi je zadano, iako neke od stvari ne volim.“, „Moje ponašanje na Glazbenoj kulturi je kulturno i sve slušam što nam učiteljica govori.“, „Dižem ruku kada znam odgovor, većinom sam aktivna.“ Manji broj učenika smatra da nisu dovoljno aktivni. „Ne javljam se zato što nije bitno. Gledam u strop i mislim o nečemu.“, „Pa ukratko ne javljam se često te mislim da bih se trebala češće javljati.“, „Tiha sam, ponekad se javljam ako me netko nešto pita, ali sam više tiha i mirna.“ Iz ovih izjava možemo primijetiti da učenici nemaju većih problema s ponašanjem u nastavi Glazbene kulture, jedino nepoželjno ponašanje, koje možemo izdvojiti, bilo bi pričanje za vrijeme nastave. „Pričam sa prijateljem pored mene i mogu biti prilično glasan, ali osim toga sam ok.“

Posljednje, osmo pitanje glasilo je *Smatraš li da se tvoje ponašanje u nastavi Glazbene kulture razlikuje od ponašanja na ostalim predmetima? Opiši razlike u nekoliko rečenica*. Učenicima je i u ovom pitanju ponuđen tekstualni okvir u kojem su opisivali svoje ponašanje. Od ukupnog broja ispitanih učenika ($N = 274$), njih 46,35% ($N = 127$) smatra da se njihovo ponašanje na Glazbenoj kulturi razlikuje od ponašanja na ostalim predmetima, dok 45,99% učenika ($N = 126$) smatra da se njihovo ponašanje ne razlikuje. Preostalih 7,66% učenika ($N = 21$) nije dalo odgovor na ovo pitanje.

Među odgovorima ispitanih učenika, koji su izjavili da se njihovo ponašanje razlikuje, možemo izdvojiti sljedeće iskaze: „Mislim da se razlikuje zato što sam aktivniji na glazbenom, a na ostalim predmetima nisam baš.“, „Mislim da se razlikuje zato što sam na glazbenom veselija i uzbuđenija.“, „Malo, na drugim predmetima se malo više javljam.“ Mišljenje o tome da se njihovo ponašanje ne razlikuje, obrazložen je ovako od strane ispitanika: „Ne, zato jer je svaki predmet važan“, „Ne. Na drugim satovima se ponašam isto.“

Nakon detaljne analize dobivenih rezultata, nije uočena potreba za usporedbom podataka prema potkategorijama ispitanika (dob, spol, razred), zbog toga što se odgovori učenika u tom kontekstu nisu značajno razlikovali. Potrebno je napomenuti da su dobiveni podatci znatno doprinijeli spoznajama o povezanosti stavova učenika te njihovih obrazaca ponašanja s konkretnim aktivnostima u nastavi glazbe, a ujedno su potvrdili i neke pretpostavke. Međutim, rezultati se ne mogu u potpunosti generalizirati s obzirom na iznimno mali uzorak ispitanika naspram cjelokupne populacije učenika predmetne nastave Glazbene kulture u Hrvatskoj.

3. 3. 2. Drugi dio istraživanja: rezultati dobiveni provedbom polustrukturiranog intervjua

Sva tri intervjua protekla su u vrlo opuštenom i pozitivnom ozračju. Razgovori su se odvijali spontano i prirodno, a učiteljice Glazbene kulture bile su vrlo susretljive i suradljive te su davale duge i opširne odgovore na postavljena pitanja. Iskazi su se temeljili na njihovom dugogodišnjem iskustvu u radu s učenicima.

Na pitanje *Kakvi su stavovi učenika o nastavi Glazbene kulture?* učiteljice su dale različite odgovore. „Stav učenika o Glazbenoj kulturi se godinama mijenjao i mijenja se i dalje, samim time što se i nastava glazbe mijenja prema novom kurikulumu te prema potrebama učenika.“ smatra učiteljica iz OŠ Zaprude. Također, nadodaje da bi glazba trebala imati veliki utjecaj na učenike te da učitelji Glazbene kulture imaju važnu ulogu u izgradnji učenikovih stavova o samom predmetu. „...treba osluškivati njihove potrebe (...) usmjeriti ih na pravi put.“ Učiteljica iz OŠ Pavleka Miškine smatra da su učenici, naročito učenici četvrtih razreda, premali da bi imali vlastite stavove o nastavi Glazbene kulture. No, smatra da se, odrastanjem i sazrijevanjem učenika tijekom osnovno-školskog obrazovanja, njihove preferencije mijenjaju. „Primjećujem da neki klinici više preferiraju aktivnosti vezane za aktivno muziciranje (...) u osmom razredu me učenici pitaju kada ćemo plesati.“ Učiteljica iz OŠ Izidora Kršnjavoga smatra da učenici uglavnom imaju pozitivne stavove o predmetu, no

da ima i učenika s negativnim stavovima. „Učenicima visokih intelektualnih postignuća često bude dosadno na nastavi te svojim komentarima, kako glazba nije važna za njihovo obrazovanje, pokušavaju sabotirati nastavu.“ Na pitanje *Tko sve utječe na njihov stav te smatrate li da mediji i sve veći utjecaj tehnologije utječu na stavove učenika?* učiteljice su odgovorile da roditelji te klima u kulturi i mediji uvelike utječu na učenike pa samim time i na njihove stavove o Glazbenoj kulturi. „Veliki je utjecaj medija i roditelja na njihovo glazbeno usmjerenje“ izjavila je jedna od učiteljica.

Na pitanje *S kojim ste se pozitivnim oblicima ponašanja susretali u nastavi?* učiteljice su odgovorile da učenici rado sudjeluju u nastavi, da se trude i da kod učenika primjećuju osjećaj zadovoljstva. Posebno su naglasile da su razredi čvrsta homogena ekipa u kojima prevladava zajedništvo te da si učenici međusobno pomažu. „Potiču jedni druge da budu što uspješniji“ izjavila je učiteljica iz OŠ Izidora Kršnjavoga, dok je učiteljica iz OŠ Pavleka Miškine izjavila: „Svi smo jedan tim, kao jedna nogometna ekipa. Svi zajednički radimo“.

Na pitanje *S kojim negativnim oblicima ponašanja ste se dosad susreli?* učiteljica iz OŠ Pavleka Miškine navela je nekoliko primjera negativnog ponašanja. „Imala sam jedno dijete koje se nepredvidivo ponašalo, nikada nisam znala što će i kako će. Mislim da je to bio sedmi ili osmi razred. Slušamo neko glazbeno djelo i trebalo je tapšati prstima po klupi, a učenik je izvadio ključeve i nabijao je s tim ključevima po stolu tako da je to bilo glasno.“ Učiteljica, također, navodi kako je bio jedan učenik koji se valjao po podu te se zavlačio ispod stolca i slično. Nadalje, ono što učiteljica vidi kao najveći problem je kada učenici odvlače pažnju drugih učenika te ju usmjeravaju na sebe. Učiteljica iz OŠ Izidora Kršnjavoga navodi da nema previše iskustva s negativnim obrascima ponašanja, ali da je u svojim početcima rada u školi znala dobivati prijetnje od učenika koji bi dobili lošu ocjenu. Učiteljica iz OŠ Zaprude tvrdi da ponekad zbog zamora materijala, učenici osjećaju dosadu te imaju negativne reakcije. Također, učiteljica je spomenula da se učenici ponekad znaju posvađati međusobno, ali da takve situacije treba pretvoriti u nešto pozitivno. Na moje pitanje *Je li bilo agresivne djece?* učiteljica iz OŠ Pavleka Miškine odgovorila je: „Bilo je djece koja su bila agresivna, ali ne zbog glazbenog već zbog nekih svojih poteškoća“. Učiteljice, također, tvrde da učenici s negativnim oblicima ponašanja imaju tužnu i tešku situaciju u svom životu ili neki učenici jednostavno imaju loš dan. „Djeca nemaju nikada ništa protiv vas. Oni su trenutno u lošem raspoloženju“ izjavila je učiteljica iz OŠ Zaprude.

Sljedeće pitanje glasillo je *Utječu li glazbene aktivnosti na ponašanje učenika?* Sve su učiteljice potvrdile da glazbene aktivnosti itekako imaju utjecaj na ponašanje učenika, ali jedna od učiteljica smatra da sigurno ima učenika koji su ravnodušni i na koje glazbene

aktivnosti nemaju utjecaj. Na pitanje *Kako se učenici osjećaju za vrijeme izvođenja aktivnosti koja im se sviđa?* učiteljice su odgovorile da kod učenika primijete sjaj u očima, veselje i zadovoljstvo. Učiteljica iz OŠ Zapruđe dodaje još i da djeca ponekad ne žele otići iz učionice pri završetku sata jer toliko vole izvoditi određene aktivnosti. Učiteljica iz OŠ Pavleka Miškine dala je primjer kako aktivnosti mogu imati ogroman utjecaj na učenike te da upravo za vrijeme određenih aktivnosti učenici mogu svoju energiju usmjeriti u pravom smjeru.

„Curica je od četvrtog razreda imala ljutitu facu te bi mi ponekad znala nešto i dobaciti. Sada kada plešemo, moram joj reći da smanji doživljaj koliko ona skače i koliko se trudi.“

Na pitanje *Kako se učenici osjećaju za vrijeme izvođenja aktivnosti koja im se ne sviđa?* učiteljica iz OŠ Zapruđe odgovorila je: „Čim radite „dosadne“ stvari, frontalna nastava, vi njih gubite“. Također, nadodaje da će učenici bolje zapamtiti i razumjeti gradivo ako i sami sudjeluju u nastavi, nego kada učitelj samo priča o tome. Nadalje, učiteljica iz OŠ Izidora Kršnjavoga tvrdi da su učenici ponekad zasićeni obradom novog sadržaja ili slušanjem glazbe i analizom, ali da onda učenicima treba malo prilagoditi sat. „Uvijek bude da se nekom nešto ne da, ali ne forsiram.“

Na pitanje *Mislite li da neki drugi čimbenici, osim aktivnosti u nastavi Glazbene kulture, mogu utjecati na ponašanje učenika?* učiteljice su odgovorile da ostali čimbenici itekako utječu na promjene u ponašanju. Na pitanje *Koji čimbenici?* učiteljica iz OŠ Pavleka Miškine odgovorila je sljedeće: „Jesu li gladni, ili nisu gladni, je li jutro, ili je popodne, jel' pada kiša, ili ne pada kiša. Promjena vremena se u nekim razredima jako osjeti. I moje raspoloženje. Ako ja nisam dobro, to, također, utječe na učenike“. Učiteljica iz OŠ Izidora Kršnjavoga tvrdi da nije primijetila razlike u ponašanju učenika vezane za jutarnju i popodnevnu smjenu, ali, također, navodi kako mnogi čimbenici, poput obrazovanja roditelja te dio grada u kojem učenici žive i idu u školu može utjecati na njih. Učiteljica iz OŠ Zapruđe istaknula je da i očekivanja roditelja uvelike utječu na ponašanje učenika te je na kraju zaključila: „Učitelj je taj koji promjene – i pozitivne i negativne – može usmjeriti na pozitivno promatrajući djecu i osluškujući njihove potrebe.“

4. RASPRAVA: INTERPRETACIJA REZULTATA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Prikazani rezultati anketnih upitnika i intervju pokazaće nam u kojoj su mjeri nastavne aktivnosti i ponašanje učenika povezani te koliko uistinu glazbene aktivnosti, bilo *praktične* ili *teorijske*, utječu na učenike. U korelaciju će se dovesti sve pozitivne i negativne komponente: stavovi, emocije te obrasci ponašanja učenika.

4. 1. Stavovi učenika o nastavi Glazbene kulture

Stavovi učenika o nastavi Glazbene kulture mijenjaju se iz generacije u generaciju te su podložni utjecajima raznoraznih čimbenika. Mnogi učenici dolaze na nastavu Glazbene kulture s već izgrađenim stavom (pozitivnim ili negativnim), no taj stav je, uglavnom, proizašao imitacijom učenikovih uzora. Naime, kako je jedna od učiteljica u intervjuu izjavila, učenici su, pogotovo u četvrtom razredu, nedovoljno zreli da bi imali vlastiti stav o predmetu, stoga su podložni tuđim mišljenjima i stavovima. Poznato je da djeca kopiraju svoje uzore, to jest one osobe koje imaju bitnu ulogu u njihovom životu. Tako, od najranije dobi, djeca oponašaju svoje roditelje i ostale članove obitelji. Često se zna dogoditi da djeca zvuče poput odraslih te iznenade sa svojim izjavama, no to je samo reprodukcija onoga što djeca čuju u vlastitom domu od svojih bližnjih.

Kasnije, tijekom odrastanja, djeca imaju i druge uzore, to jest modele. Sve većim razvojem tehnologije i popularizacijom društvenih mreža, razne osobe od utjecaja, takozvani *influenceri*, dobivaju na važnosti. Zbog svog položaja i „moći“ koju imaju, mogu uvelike utjecati na razmišljanja i stavove djeteta, to jest učenika. Također, veliku ulogu modela imaju učitelji. Učitelji su vrlo bitne osobe u učenikovu životu te imaju i veliki utjecaj na njih. U ovom slučaju, učitelji Glazbene kulture također utječu na stavove učenika o predmetu Glazbena kultura, ali i glazbi kao takvoj. Već smo spomenuli kako učenici oponašaju svoje uzore te je, upravo zbog toga, vrlo važno kako se učitelji odnose prema predmetu. Ako učitelji pokažu inertnost, to jest nezainteresiranost za nastavu, učenici će također biti nezainteresirani te će razviti negativno mišljenje o predmetu. S druge strane, ako su učitelji motivirani te se zalažu i trude, učenici će to osjetiti te će se i oni sami aktivirati. Osim učiteljevog stava prema predmetu, na stavove utječe i kompetentnost učitelja. Vrlo je bitno da su učitelji vješti u kreiranju nastavnih sadržaja, povezivanju teorije i praktičnih aktivnosti, upravljanju razredom, motiviranju učenika i slično. Uz nužne vještine pjevanja, sviranja, plesanja, osmišljavanja

igara i koreografija, današnji učitelj nije u potpunosti kompetentan ukoliko suvereno ne vlada IKT-om i istodobno je upoznat sa svim digitalnim alatima koji mogu uvelike utjecati na kvalitetu nastave. Osim toga, suvremeni učitelj bi morao imati zaista široko znanje o glazbi i to ne samo onoj klasičnoj, nego i tradicijskoj i popularnoj.

Uz učitelje, na stav o predmetu utječe i nastavni program (sadržaj) predmeta. Opseg i kompleksnost nastavnoga sadržaja povećava se u višim razredima te učenici često budu zasićeni gradivom. Rezultat toga je smanjena suradljivost učenika, slabija aktivnost, odbojnost prema predmetu te loše mišljenje o predmetu. Nadalje, vanjski čimbenici poput promjena u društvu, ozračje u kulturi te okolina iz koje dolaze učenici igraju iznimno veliku ulogu u tome kakvi će, u konačnici, biti stavovi učenika. Moramo se prvo zapitati kakav je generalni stav društva o kulturi, to jest koliko je kultura važna za razvoj društva i pojedinca. Ako učenik dolazi iz sredine u kojoj se ne pridodaje velika važnost kulturi i umjetnosti, velika je vjerojatnost da će učenik imati negativno mišljenje o Glazbenoj kulturi. S druge strane, ako učenik dolazi iz sredine u kojoj se organiziraju i posjećuju razna kulturna događanja, vjerojatnost da će učenik imati pozitivan stav o predmetu Glazbena kultura je velika.

Na temelju navedenih čimbenika možemo zaključiti kako su učenici podložni raznim utjecajima koji u konačnici izgrađuju stav učenika, ali i učenikovu cjelokupnu osobnost. Stoga učitelji Glazbene kulture mogu (i moraju) iskoristiti svoj utjecaj te usmjeriti učenike u pravom smjeru te im pomoći da izgrade vlastito mišljenje o predmetu Glazbena kultura, temeljeno na kritičkom promišljanju i objektivnom sagledavanju informacija.

4. 2. Povezanost aktivnosti u nastavi glazbe s pozitivnim i negativnim obrascima ponašanja

4. 2. 1. „Praktične“ aktivnosti u nastavi Glazbene kulture: pjevanje, sviranje, ples i pokret, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo

Praktične aktivnosti u nastavi Glazbene kulture dobro su prihvaćene od strane učenika, što potvrđuje i činjenica da se veliki broj učenika osjeća sretno i zadovoljno prilikom izvođenja određene aktivnosti. Razlog tomu je što takav vid aktivnosti od učenika zahtijeva potpunu uključenost i pozornost. Učenici nisu samo pasivni promatrači već su, naprotiv, vrlo aktivni sudionici. Učenike uveseljava to što svojim sudjelovanjem u nastavnoj aktivnosti na određeni način sami kreiraju nastavni sat. Također, u praktičnim aktivnostima sudjeluje cijeli razred, svi su uključeni u izvedbu aktivnosti te se tada, kod učenika, javlja osjećaj zajedništva

i pripadnosti. Učenici zajedno muziciraju, iznose ideje, slušaju jedni druge te si pomažu i bodre međusobno. Takvo zajedništvo osnažuje i pospješuje odnose u razredu te osnažuje samopouzdanje i samosvijest pojedinca.

Gotovo je nemoguće zamisliti nastavu Glazbene kulture bez pjevanja, stoga ne čudi što se velikom broju učenika sviđa upravo ova aktivnost. Za učenike je pjevanje jedan vid opuštanja, ali i zabave. Učenici tijekom pjevanja izražavaju svoje osjećaje te se povezuju s ostatkom razreda pa su samim time sretniji i zadovoljniji. Učenici koji ne vole pjevanje osjećaju nelagodu i nesigurnost te preispituju i sumnjaju u svoje sposobnosti. To su, uglavnom, učenici s niskim samopouzdanjem te s izraženom samokritičnošću koja je posljedica niske razine samopoštovanja. Upravo iz navedenih razloga, takvi učenici često ne surađuju, odbijaju izvoditi aktivnost, ometaju druge učenike i učitelja te narušavaju pozitivno ozračje koje je prethodno izgrađeno.

Jedna od omiljenih aktivnosti na satu Glazbene kulture je i sviranje, stoga sve više učitelja izvodi ovu aktivnost sa svojim učenicima. Učenici vrlo pozitivno reagiraju kada dobiju priliku upoznati i „isprobati“ razna glazbala. Razlog tomu je što mnogi od njih nemaju glazbala u svome domu te se samo na satu Glazbene kulture mogu okušati u tome. Pozitivna strana ove aktivnosti je što kod učenika izaziva radost, veselje i uzbuđenje. Također, učenici koji su nesuradljivi, koji odbijaju većinu aktivnosti, rado sviraju te shvaćaju ovu aktivnost i svoju ulogu vrlo ozbiljno. U konačnici, takvi učenici vrlo uspješno obave svoj zadatak. Učenici koji već sviraju neko glazbalo ili pohađaju glazbenu školu, ponekad preuzimaju ulogu mentora te svojim prijateljima iz razreda pokazuju kako se određeno glazbalo svira. Ovakvim načinom, osim što se potiče suradničko učenje, poboljšava se komunikacija među učenicima, jačaju se međusobna prijateljstva te se, također, razvija i osjećaj odgovornosti. Ponekad, ako ih se dobro ne pripremi na ovakav tip aktivnosti, učenici neispravno koriste glazbala, stvaraju ogromnu buku te postanu nedisciplinirani što uzrokuje kaotičnu atmosferu u razredu.

Kada je u pitanju ples u nastavi Glazbene kulture, mišljenja učenika su podijeljena pa se samim time i njihova ponašanja razlikuju. Nakon višesatnog sjedenja u školskoj klupi, učenici rado sudjeluju u ovoj glazbenoj aktivnosti zbog toga što im omogućava kretanje u prostoru. Ovakva aktivnost zaokuplja misli učenika te im pomaže da zaborave na određene negativne situacije koje im se u tom trenutku događaju. Također, učenici koji vole plesati na satu Glazbene kulture osjećaju se sretno i ispunjeno te im sat završi prebrzo. S druge strane, učenici koji ne vole plesati osjećaju sram i neugodu. Kao i kod prethodnih aktivnosti, i u ovom slučaju je riječ o niskom samopouzdanju učenika. Takvi učenici često odbijaju plesati zbog toga što se boje kritika ostalih učenika. Događa se i to da učenici žele plesati, ali ne s

učenikom suprotnog spola. Razlog tomu je, također, osjećaj srama i strah da će ih ostali učenici zadirkivati zbog toga.

Glazbene su igre većini učenika jedna od omiljenih aktivnosti jer na zabavan i neuobičajen način uče nove nastavne sadržaje koji im, ponekad, nisu pretjerano zanimljivi. Za razliku od uobičajene obrade sadržaja, tijekom glazbenih igara učenici su puno aktivniji, rado sudjeluju u razgovoru te puno brže i uspješnije shvaćaju nove sadržaje. No, ponekad takav vid aktivnosti, kod manjeg broja učenika, izaziva dosadu te dolazi do nesuradljivosti i neaktivnosti.

Glazbeno stvaralaštvo nije toliko učestala aktivnost u nastavi Glazbene kulture. U školama gdje se ova aktivnost izvodi, učenici uglavnom imaju pozitivna iskustva. Učenici se tijekom ove aktivnosti mogu izraziti te se tako stvara osjećaj zadovoljstva i ispunjenosti. Također, činjenica da su učenici nešto sami izradili ili osmislili, povećava razinu samopouzdanja te se to također odražava i na raspoloženje učenika. S druge strane, nekim je učenicima ovakva vrsta aktivnosti teška. Takvi učenici često osjećaju dosadu te zbog toga svojim pričanjem i negodovanjem ometaju ostale učenike u razredu.

4. 2. 2. „Teorijske“ aktivnosti u nastavi Glazbene kulture: slušanje glazbe i obrada novih sadržaja

Kada govorimo o tzv. *teorijskim* aktivnostima, veliki broj učenika ima pozitivna iskustva, što je suprotno od očekivanoga. Naime, iako se u zadnje vrijeme smatra da su praktične aktivnosti draže učenicima, u ovom je istraživanju najveći broj učenika odabrao slušanje glazbe kao svoju omiljenu aktivnost. Učenici su svakodnevno okruženi glazbom. Gotovo svi učenici slušaju glazbu u slobodno vrijeme, dok uče ili putuju prema školi, stoga ne čudi da učenici uživaju u glazbi i u okviru nastave. Učenici vole slušati glazbu na satu Glazbene kulture jer ih to opušta te im ne predstavlja nelagodu ili stres, kao što je to slučaj kod praktičnih aktivnosti. Također, učenici vole kada mogu razgovarati kako su se osjećali tijekom slušanja određene skladbe. Manji broj učenika ne voli slušanje glazbe zbog toga što im je to nezanimljivo i dosadno. Također, jedan od razloga zašto neki učenici ne vole slušanje, je taj što se slušanje glazbe realizira iz sata u sat s popratnom analizom pa dolazi do umora i zasićenja. Takvi su učenici u načelu pasivni te ih je potrebno dodatno motivirati. Problem nastaje kada učenici, iz dosade, pričaju ili izvode druge aktivnosti tijekom slušanja glazbe te takvim ponašanjem ometaju ostale učenike u razredu. Isti obrazac u ponašanju javlja se i tijekom obrade novih nastavnih sadržaja. Ako je riječ o frontalnoj nastavi, u kojoj nema

pretjerane interakcije s učenicima, njihova pažnja neće biti usmjerena na nastavu već će se zabavljati s drugim aktivnostima koje često ometaju nastavu. Ako se tijekom obrade sadržaja učenici maksimalno uključe raznoraznim metodama i aktivnostima poput glazbenih igara, učenici će postati aktivniji te će svoju pažnju usmjeriti na nastavu.

4. 3. Interpretacija utjecaja ostalih čimbenika na stavove i ponašanje učenika

Ponašanje učenika uvjetovano je mnogim čimbenicima, a glazbene su aktivnosti samo jedan od uzroka promjena u ponašanju učenika. Učenici reagiraju, pozitivno ili negativno, na određenu aktivnost, no takva reakcija je, velikim dijelom, uvjetovana od strane učitelja. Dokaz tomu su rezultati anketnih upitnika. Većina učenika, koja voli plesati na satu Glazbene kulture, dolazi iz škole gdje učiteljica svaki sat pleše s učenicima te puno vremena posvećuje, upravo, plesu. Naprotiv, najviše učenika koji ne vole ples, dolazi iz škole gdje učiteljica vrlo rijetko ili uopće ne pleše s učenicima. Situacija je ista i s preostalim glazbenim aktivnostima. Iz priloženog možemo primijetiti kako učitelji imaju veliki utjecaj na učenike te kako njihove osobne preferencije utječu i na preferencije učenika. Također, reakcija na određenu aktivnost može biti uvjetovana i uzrastom učenika. Naime, mlađi učenici u četvrtim i petim razredima vole praktične aktivnosti poput plesanja i glazbenih igara, dok stariji učenici imaju izraženiji otpor prema takvim aktivnostima. No, ovo je istraživanje pokazalo da nije uvijek tako. Naime, od ukupnog broja učenika kojima se glazbene igre ne sviđaju, većina pripada drugom odgojno-obrazovnom ciklusu, dakle četvrtom i petom razredu, dok u jednoj osnovnoj školi, nitko od učenika, koji pripadaju trećem odgojno-obrazovnom ciklusu (šesti, sedmi i osmi razred), nije naveo da im se ova aktivnost ne sviđa. Dakle, nije uvijek pravilo da se u višim razredima ne mogu provoditi ovakve aktivnosti, ili da će u nižim razredima aktivnosti poput ovih uvijek biti rado prihvaćene.

Vanjski uzroci presudan su čimbenik u promjenama u ponašanju te imaju veliki utjecaj na svaki aspekt učenikova života. Učenici su, jednako kao i odrasle osobe, podložni raznim promjenama i pojavama te različito reagiraju na njih. Vrlo teške životne situacije, poput obiteljskih problema ili vrlo bezazlene situacije, poput loše frizure taj dan, utječu na raspoloženje i ponašanje učenika. Također, u obzir moramo uzeti i da učenici osnovnoškolskog uzrasta osjećaju promjene koje nastupaju ulaskom u pubertet. Takvo razdoblje može biti vrlo komplicirano i teško za učenike te će se sigurno odraziti i na njihovo ponašanje. Vrlo je važan i utjecaj roditelja na učenike. Naime, prevelika očekivanja roditelja

mogu kod učenika stvoriti ogroman pritisak i stres s kojim se ne znaju i ne mogu nositi te se to u konačnici može odraziti i na ponašanje.

Važno je primijetiti kako utjecaj glazbenih aktivnosti izaziva vrlo male i bezazlene promjene u ponašanju, učenici tek povremeno odstupaju od pozitivnog obrasca ponašanja. Takve promjene pripadaju prvoj razini pedagoškog modela procjenjivanja poremećaja u ponašanju (Vlah, 2011) te su rješive od strane učitelja. No, uznapredovale promjene u ponašanju, druge ili treće razine četverorazinskog modela, za koje je potrebna stručna pomoć, uzrokovane su vanjskim čimbenicima. Uzroci su, uglavnom, teške obiteljske situacije te određene poteškoće u razvoju.

5. ZAKLJUČAK

Ponašanje učenika jedna je od ključnih tema koja zaokuplja brojne stručnjake koji se bave dječjom psihologijom i pedagogijom. Stoga ne čudi da su već realizirana mnogobrojna istraživanja koja proučavaju ponašanje učenika te uzroke tih ponašanja. Ovim diplomskim radom dodatno su potvrđeni rezultati pojedinih, prethodno provedenih istraživanja, ovaj put u mikrokontekstu triju zagrebačkih osnovnih škola. Na temelju provedenog istraživanja možemo zaključiti kako je ponašanje učenika podložno raznim utjecajima te da je svaki oblik ponašanja samo reakcija na prethodni događaj koji je na određeni način obilježio učenika. Nove spoznaje mogu se konkretno primijeniti u nastavi Glazbene kulture, u svrhu njezina poboljšanja i dodatnog osuvremenjivanja. Istraživanjem je potvrđeno kako – osim određenih vanjskih čimbenika – glazbene aktivnosti također na određeni način mijenjaju učenike, to jest određuju kako će se oni ponašati. No, reakcija na određenu aktivnost proizašla je iz stava koji je, uglavnom, formiran na temelju drugih utjecaja, to jest prema razmišljanjima učenikovih uzora, što nas opet dovodi do vanjskih uzročnika.

Spoznaje koje sam dobila ovim istraživanjem mogu uvelike unaprijediti moj daljnji rad s učenicima, a mogu unaprijediti i rad ostalih učitelja Glazbene kulture koji žele izgraditi dobar odnos sa svojim učenicima. To se posebno odnosi na učitelje-početnike, kojima su dobrodošle sve informacije koje će prikupiti u procesu stjecanja svojih (prvih) iskustava u nastavi. Tijekom kreiranja nastave Glazbene kulture, potrebno je osluškivati i prepoznati potrebe učenika, izvoditi različite nastavne aktivnosti iz tjedna u tjedan kako bi nastava Glazbene kulture postala dinamična te samim time zanimljivija učenicima. Također, potrebno je promatrati učenike, analizirati kako se osjećaju u određenom trenutku te prema tome prilagoditi intenzitet, ekstenzitet te vrijeme provedbe određene aktivnosti. Naposljetku, potrebno je održavati pozitivno ozračje u razredu te uspostaviti odnos s učenicima koji će biti pun empatije i međusobnog uvažavanja. Možemo zaključiti kako učenici nisu isključivo sami odgovorni za svoje probleme s ponašanjem. Moguća neželjena ponašanja nisu samo problem učenika, već su ona problem i učitelja te stručnih suradnika u školi. Stalno se moramo podsjećati kako su učitelji vrlo važne osobe u životu učenika te ih, ponekad, samo mi možemo razumjeti.

Kako bi učitelji bili što uspješniji u komunikaciji s učenicima te razumijevanju učenika i njihovih postupaka, potrebno je napraviti slična istraživanja koja će se baviti ponašanjem učenika te uzrocima tih ponašanja, ali na većem broju ispitanika te na širem području. Također, poželjno je da takva istraživanja sadrže i smjernice koje će pokazati kako učitelj

treba postupiti u određenim situacijama u razredu, ali i van razreda. Takve upute bile bi od velike pomoći mladim učiteljima koji tek izgrađuju svoj odnos s učenicima te uspostavljaju autoritet u razredu. Nadalje, studente na muzičkim akademijama te srodnim visokoškolskim ustanovama treba pripremiti na moguće situacije u nastavi tako što će o ovoj temi puno više razgovarati tijekom određenih kolegija, pogotovo na kolegiju *Pedagoška praksa* i ostalim metodičkim kolegijima gdje se, na konkretnim primjerima, može analizirati ponašanje učenika te se na temelju toga mogu dati smjernice i savjeti za daljnji rad.

6. BIBLIOGRAFIJA

1. Andrilović, V. i Čudina-Obradović, M. (1991). *Psihologija odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga
2. Baranović, B. (2006). *Nacionalni kurikulum za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj: različite perspektive*. Zagreb: IDIZ
3. Bohner, G. (2001). Stavovi. U: Hewstone, M., Stroebe, W. (Ur.), *Socijalna psihologija: Europske perspektive*, str. 195-234. Jastrebarsko: Naklada Slap
4. Borić, S., Tomić, R. (2012). Stavovi nastavnika osnovnih škola o inkluziji. *Metodički obzori* 7, 3 (16), str. 75-86. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
5. Cowley, S. (2006). *Tajne uspješnog rada u razredu: vještine, tehnike i ideje*. Zagreb: Školska knjiga
6. Čudina, M., Obradović, J. (1975). *Psihologija*. Zagreb: Panorama
7. Čudina-Obradović, M., Težak, D. (1995). *Mirotvorni razred: priručnik za učitelje o mirotvornom odgoju*. Zagreb: Znamen
8. Dobrota, S., Conar, R. (2018). Stavovi učenika prema nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti. *Život i škola*, 64 (1), str. 131-139. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
9. Galleta, A. (2013). *Mastering the semi-structured interview and beyond: from research design to analysis and publication*. New York: New York University
10. Gazelle, H. , Ladd, G. (2003). Anxious Solitude and Peer Exclusion: A Diathesis-Stress Model of Internalizing Trajectories in Childhood. *Child development*, 74 (1), str. 257-278. Washington, D. C.: SRCD

11. Gossen, D. (2011). *Restitucija: preobrazba školske discipline*. Zagreb: Alinea
12. Harasymiw, S., Horne, M. (1976). Teacher attitudes toward handicapped children and regular class integration. *The Journal of Special Education*, 10 (4), str. 393-400. London: SAGE Publishing
13. Howe, M. (2002). *Psihologija učenja: priručnik za nastavnike*. Jastrebarsko: Naklada Slap
14. Hutt, S. J., Tyler, S., Hutt, C. i Christopherson, H. (1989). *Play, exploration and learning*. London: Routledge
15. Jelavić, F. (2008). *Didaktika*. Zagreb: Naklada slap
16. Jensen, E. (2005). *Poučavanje s mozgom na umu*. Zagreb: Educa
17. Juričić, L. (2019). *Metodički aspekti nastave početničkog solfeggia*. Diplomski rad (mentorica: N. Matoš). Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija
18. Juul, J. (2013). *Škola u infarktnom stanju*. Zagreb: Znanje.
19. Juul, J. (2017). *Vaše kompetentno dijete*. Zagreb: Ocean more
20. Juul, J. (2018). *Agresivnost! Nov i opasan tabu?*. Split: Harfa
21. Klarin, M. (2017). *Psihologija dječje igre*. Zadar: Sveučilište u Zadru
22. Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije (2019). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
23. Kyriacou, C. (1997). *Temeljna nastavna umijeća: metodički priručnik za uspješno poučavanje i učenje*. Zagreb: Educa

24. La Piere, R. (1934). Attitudes vs. Actions. *Social Forces*, 13 (2), str. 230-237. Oxford: Oxford University Press
25. Lebedina Manzoni, M. (2007). *Psihološke osnove poremećaja u ponašanju*. Jastrebarsko: Naklada Slap
26. Maglica, T., Jerković, D. (2014). Procjena rizičnih i zaštitnih čimbenika za internalizirane probleme u školskom okruženju. *Školski vjesnik*, 63 (3), str. 413-431. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet
27. Mallik, A., Chanda, M. & Levitin, D. (2017). Anhedonia to music and mu-opioids: Evidence from the administration of naltrexone. *Sci Rep* 7, str. 1-8. London: Nature research
28. Manasteriotti, V. (1978). *Zbornik pjesama i igara za djecu: priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
29. Matoš, N., Čorić, A. (2018). Razine vrednovanja glazbenog djela kao izazov za kurikulum nastave glazbe. U Bosnić, A., Hukić, N. (ur.), *Muzika u društvu, Zbornik radova Desetog međunarodnog simpozija*, str. 87-101. Sarajevo: Muzikološko društvo BiH
30. Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
31. Neill, S. (1994). *Neverbalna komunikacija u razredu*. Zagreb: Educa
32. Nikolić, L. (2018). Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta. *Napredak*, 159 (1-2), str. 139-158. Split: Hrvatsko pedagoško-književni zbor, ogranak Split i Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
33. Opić, S. (2007). *Poremećaji u ponašanju učenika osnovne škole*. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet

34. Phelan, T. i Schonour, S. (2006). *1-2-3 uspjeh za odgojitelje i učitelje: učinkovita disciplina od vrtića do osmog razreda*. Lekenik: Ostvarenje
35. Poikonen, H. (2018). *Dance on Cortex - ERPs and Phase Synchrony in Dancers and Musicians During a Contemporary Dance Piece*. Doktorska disertacija. Helsinki: University of Helsinki
36. Pramling Samuelsson, I., Johansson, E. (2006) Play and learning – inseparable dimensions in preschool practice. *Early Child Development and Care* 176 (1), str. 47-65. London: Routledge
37. Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi (2010). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
38. Radočaj-Jerković, A. (2009). *Pjesma i pjevanje u općeobrazovnoj školi*. Magistarski rad. Zagreb: Muzička akademija i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
39. Radočaj-Jerković, A. (2015). Identifikacija i sistematizacija razvojnih elemenata dječjeg pjevačkog glasa. U: Piljek, D. A., Jurkić Sviben, T. (ur.), *Istraživanja paradigmi djetinjstva, odgoja i obrazovanja, Zbornik radova s Treće međunarodne znanstvene konferencije*, str. 316-324. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
40. Regelski, T. (1986). A Sound Approach to Sound Composition. *Music Educators Journal*, 72 (9), str. 41–45. London: SAGE Publishing
41. Rijavec, M., Miljković, D. i sur. (2014). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP
42. Rijavec, M., Miljković, D. (2015). *Pozitivna disciplina u razredu: priručnik za preživljavanje u razredu*. Zagreb: IEP
43. Rojko, P. (1997). Ocjenjivanje u glazbenoj nastavi. *Tonovi*, 12 (2), str. 11-14. Zagreb: HDGPP

44. Rojko, P. (2001). Povijest glazbe/glazbena umjetnost u glazbenoj školi i gimnaziji. *Tonovi*. 1/2 (37/38), str. 3-19. Zagreb: HDGPP
45. Rojko, P. (2012). *Metodika nastave glazbe: teorijsko - tematski aspekti*. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera, Pedagoški fakultet Osijek.
46. Stojić, I. (2019). *Igre u nastavi Glazbene kulture*. Diplomski rad. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
47. Svalina, V. (2010) Dječje stvaralaštvo u nastavi glazbe. U: Káich Katalin (ur.) *Modern Methodological Aspects, Zbornik radova s Četvrte međunarodne znanstvene konferencije*, str. 378-393. Szabadka: Magyar Tannyelvo Tanítóképzi
48. Svalina, V. (2011). Glazbeno stvaralaštvo u primarnom odgoju i obrazovanju. U: Jurčević Lozančić, A., Opić, S. (ur.), *Škola, odgoj i učenje za budućnost, Zbornik radova s Pete međunarodne konferencije o naprednim i sustavnim istraživanjima*, str. 367-383. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
49. Svalina, V. (2015). *Kurikulum nastave glazbene kulture i kompetencije učitelja za poučavanje glazbe*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
50. Šulentić Begić, J. (2016). Glazbene igre u primarnom obrazovanju. U: Jerković, B. i Škojo, T. (ur.), *Umjetnik kao pedagog pred izazovima suvremenog odgoja i obrazovanja, 1. Međunarodni znanstveni i umjetnički simpozij o pedagogiji i umjetnosti*, str. 685-701. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku
51. Težak, D. (2015). *Poučavanje umjetnosti u 21. stoljeću: monografija radova sa specijaliziranih umjetničko-znanstvenih skupova*. Zagreb: Učiteljski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu
52. Uzelac, S., Miškaj-Todorović, Lj. (1991). Osnovna obilježja ispitanih oblika ponašanja učenika. *Defektologija*, 27 (1), 45-71.

53. Vidić, T., Đuranović, M., i Miljković, D. (2019). *Odgoj i obrazovanje*. Zagreb: IEP
54. Vidulin, S., Radica, D. (2017). Spoznajno-emocionalni pristup slušanju glazbe u školi: teorijsko polazište. U: Vidulin, S. (ur.), *Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena 5, Zbornik radova s Petog međunarodnog simpozija glazbenih pedagoga*, str. 55-71. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za glazbu
55. Vlah, N. (2011). Stavovi o obrascima poželjnog ponašanja u socijalnim sukobima i razine poremećaja u ponašanju adolescenata. *Kriminologija i socijalna integracija*, 19 (1), str. 15-26. Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
56. Williams, C. (2007). Research Methods. *Journal of Business & Economics Research*, 5 (3), str. 65-71. Littleton: Clute Institute

7. PRILOZI

Prilog 1: Anketni upitnik za učenike

Anketni upitnik

Draga učenice/drage učenice, ja sam Mirjam Bungić, absolventica Glazbene pedagogije na Muzičkoj akademiji. U svrhu izrade diplomskog rada provodim ovu anketu te trebam tvoju pomoć. Anketa je anonimna i tvoj je identitet potpuno nepoznat, stoga te molim da na pitanja odgovaraš iskreno. Unaprijed zahvaljujem na izdvojenom vremenu i trudu.

I. Opći podaci učenika

1. Škola: _____

2. Razred: 4. 5. 6. 7. 8.

3. Spol: M   Ž

II. Pitanja za učenike

1. Voliš li nastavu Glazbene kulture? Procijeni na skali od 1 do 5, s tim da je 1 najniža, a 5 najviša vrijednost.

1 – uopće ne volim nastavu Glazbene kulture

2 – ne volim nastavu Glazbene kulture

3 – niti volim, niti ne volim nastavu Glazbene kulture

4 – poprilično volim nastavu Glazbene kulture

5 – volim nastavu Glazbene kulture

2. Smatraš li nastavu Glazbene kulture korisnom za tvoje obrazovanje i razvoj? Procijeni na skali od 1 do 5, s tim da je 1 najniža, a 5 najviša vrijednost te ukratko obrazloži odgovor.

1 – nastava Glazbene kulture uopće nije korisna za moje obrazovanje i razvoj

2 – nastava Glazbene kulture nije korisna za moje obrazovanje i razvoj

3 – niti smatram, niti ne smatram da je nastava Glazbene kulture korisna za moje obrazovanje i razvoj

4 – nastava Glazbene kulture poprilično je korisna za moje obrazovanje i razvoj

5 – nastava Glazbene kulture korisna je za moje obrazovanje i razvoj

3. Zaokruži glazbene aktivnosti koje ti se najviše sviđaju te ukratko obrazloži svoj odabir.

- a) pjevanje
- b) sviranje
- c) slušanje
- d) plesanje
- e) glazbene igre
- f) glazbeno stvaralaštvo
- g) obrada novih sadržaja

4. Zaokruži glazbene aktivnosti koje ti se ne sviđaju te ukratko obrazloži svoj odabir.

- a) pjevanje
- b) sviranje
- c) slušanje
- d) plesanje
- e) glazbene igre
- f) glazbeno stvaralaštvo
- g) obrada novih sadržaja

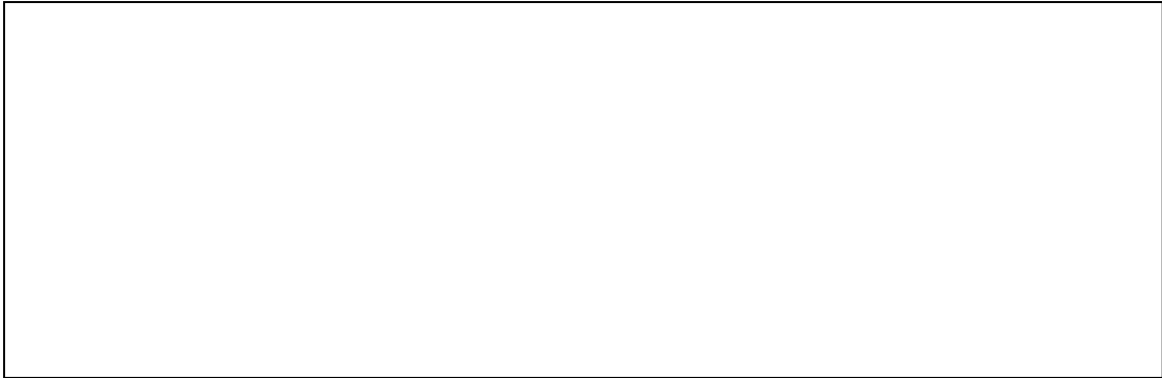
5. Što osjećaš tijekom trajanja tvoje omiljene aktivnosti?

- a) uzbuđenje
- b) veselje
- c) dosadu
- d) ravnodušnost

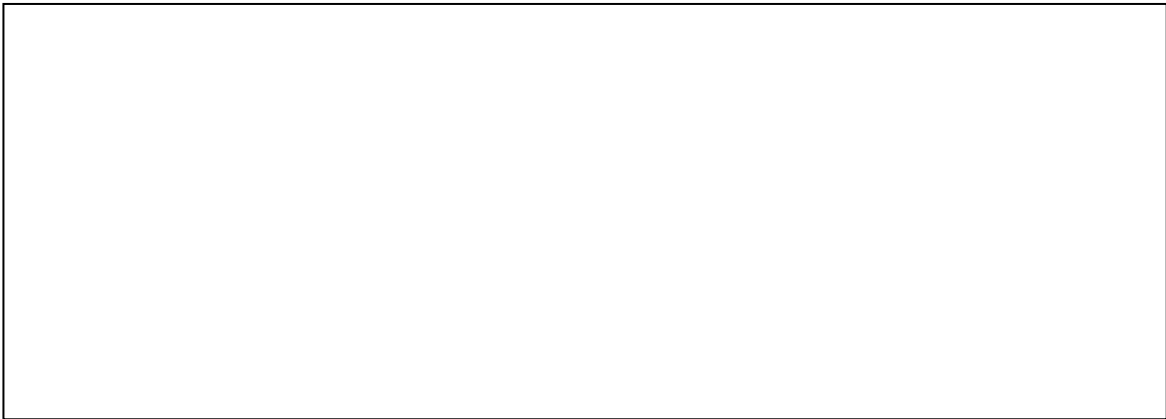
6. Što osjećaš tijekom trajanja aktivnosti koja ti se ne sviđa?

- a) dosadu
- b) ljutnju
- c) tugu
- d) ravnodušnost

7. U nekoliko rečenica opiši svoje ponašanje u nastavi Glazbene kulture.

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for the student to write their response to question 7.

8. Smatraš li da se tvoje ponašanje u nastavi Glazbene kulture razlikuje od ponašanja na ostalim predmetima? Opiši razlike u nekoliko rečenica.

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for the student to write their response to question 8.